

Osallisuus ja toimijuus kuntouttavassa työtoiminnassa olevien nuorten kokemana

Emmi Repo

Opinnäytetyö, AMK
Kesäkuu 2021
Terveys- ja hyvinvointialat
Kuntoutuksen ohjaaja

Repo Emmi

Osallisuus ja toimijuus kuntouttavassa työtoiminnassa olevien nuorten kokemana

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. **Kesäkuu 2021**, 57 sivua

Terveyden- ja hyvinvointi alat. Kuntoutuksen ohjaaja, AMK

Julkaisun kieli: suomi

Verkkojulkaisulupa myönnetty: kyllä

Tiivistelmä

Nuorten syrjäytyminen on suuri haaste, johon voidaan vastata tukemalla nuoren osallisuutta ja toimijuutta. Kuntouttavan työtoiminnan yhtenä tavoitteena on ehkäistä syrjäytymistä tukemalla elämän- ja arjenhallintaa, edistää ja ylläpitää työ- ja toimintakykyä sekä palveluihin ohjaamalla. Starttipajatoiminta on tarkoitettu 18–29-vuotiaille nuorille, jolla on epäselvät tulevaisuuden suunnitelmat, tai joilla on haasteita työllistymisessä ja elämänhallinnassa.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda näkyväksi kuntouttavassa työtoiminnassa olevien nuorien kokema osallisuus ja toimijuus, sekä se, millaisin keinoin osallisuutta ja toimijuutta voidaan tukea tai edistää kuntouttavan työtoiminnan arjessa. Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus, jonka menetelmänä oli puolistrukturoitu teemahaastattelu. Aineiston analyysinä käytettiin sisällön analyysiä.

Opinnäytetyön tulosten pohjalta todettiin kuntouttavan työtoiminnan tukevan nuorten arjenhallintaa, oli kyseessä sitten lähi- tai etämuotoinen toiminta. Asiakkaiden osallisuutta ja toimintaa kuntouttavassa työtoiminnassa tukee ohjaajien tarjoama apu talouteen, itsenäiseen asumiseen kuin oman suunnan etsimiseen liittyvissä asioissa. Asiakkaiden osallisuutta yhteisöissä ja vaikuttamisessa edistää Starttipajan salliva ilmapiiri, asiakaslähtöinen työote ja yksilöllinen heikkouksien ja vahvuuksien huomioiminen. Asiakkaat kokevat tulevansa tasavertaisesti kohdatuksi palveluissa, joita he käyttävät ja ovat tunteneet itsensä tervetulleiksi. Kuntouttavan työtoiminnan keinoin asiakkaiden kokemaa merkityksellisyyden tunnetta edistää Soppeensydämen yhteisökodilla tapahtuva toiminta.

Covid19-pandemian aiheuttama poikkeustila vaikutti kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden osallisuuden kokemiseen osittain positiivisesti ja osittain negatiivisesti. Etämuotoinen kuntouttava työtoiminta tuki asiakkaiden arjen hallintaa, mutta teki vastavuoroisen keskustelun toisten asiakkaiden kanssa haastavaksi ja muutti toiminnan ohjaaja vetoiseksi.

Avainsanat (asiasanat)

Nuorten osallisuus, toimijuus, kuntouttava työtoiminta

Repo, Emmi

The clients' experience of participation and agency in rehabilitative work activity

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences, June 2021, 57 pages

Degree Programme in Rehabilitation Counselling

Permission for web publication: Yes

Language of publication: Finnish

Abstract

Exclusion of young people is major challenge. It can be fixed by promoting inclusion and human agency. Rehabilitative work activity's aims to prevent exclusion, by supporting life management, promoting, and maintaining capacity for work, and ability to function. In rehabilitative work activities customers get guided to the right services. Starttipaja is rehabilitative workplace for young people, 18-29 age, whom has problems figuring out where they want to be, what they are going to do in future, they have challenges to find employment and problem in life management.

The purpose of the thesis was to bring out how young rehabilitation work customers experience their inclusion and human agency, and what way them can be supported in rehabilitation work activities. The thesis is qualitative approach and research method is half-structured thematic interview. Analysis method was content analysis.

According to the results, rehabilitative work activities support young people's life management. Life management gets support in both ways: in Starttipaja and when rehabilitative work is done over internet. Customer's inclusion and human agency is supported by help what they get from their instructor. Instructors help customer in their finance, accommodations and finding their life direction. Inclusion is promoted by good atmosphere, custom-oriented approach, and individual consideration. Starttipaja's customers feels like they are treated with equality.

Covid19-pandemic caused lock down in spring 2020. Starttipaja's rehabilitative work activity was moved in remote sessions. It had both positive and negative influence on customers inclusion. Positive influence was on customers life management, but customers said that there were challenges in social intercourse with other customers and rehabilitation work activity were more instructor oriented.

Keywords/tags (subjects)

Young people's Inclusion, human agency, rehabilitative work activities

Sisältö

1	Johdanto	2
2	Nuorten osallisuus kuntouttavassa työtoiminnassa	3
2.1	Osallisuus käsitteenä	3
2.2	Osallisuuden edistäminen	5
2.3	Toimijuus	6
2.4	Kuntouttava työtoiminta	8
2.5	Kuntouttava työtoiminta sosiaalisena kuntoutuksena	9
3	Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus	11
4	Eettisyys ja luotettavuus	11
5	Opinnäytetyön toteutus.....	13
5.1	Aineiston analyysi.....	14
6	Tulokset.....	17
6.1	Nuorten toimijuuden kokemus	17
6.2	Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttaminen ja toimijuus	19
6.3	Osallisuus paikallisesti	22
7	Pohdinta.....	23
Lähteet		28
Liitteet		33
Liite 1.	Tutkimustiedote	33
Liite 2.	Suostumuslomake	35
Liite 3.	Haastattelun runko.....	36
Liite 4.	Aineiston analyysitaulukot	37

1 Johdanto

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan (2021) osallisuus on merkittävä tekijä ihmisen kokonaisvaltaisessa hyvinvoinnissa. Se lisää hyvinvoinnin lisäksi turvallisuuden tunnetta, sekä vahvistaa luottamusta tulevaisuuteen ja omiin mahdollisuuksiin vaikuttaa asioihin. Edistämällä osallisuutta pyritään tasa-arvoiseen yhteiskuntaan torjumalla köyhyyttä ja syrjäytymistä. (Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet 2021.) Osallisuuden edistäminen on yksi sekä Suomen hallituksen, että Euroopan unionin tavoitteista. Edistämällä osallisuutta voidaan vähentää ja torjua epäarvoisuutta, köyhyyttä ja syrjäytymistä. (Osallisuus 2019). Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen selvityksen mukaan (2021) myös kunnat ovat tehneet erilaisia osallisuusohjelmia ja -suunnitelmia. (THL:n kartoitus: osallisuuden edistäminen kuntien osallisuusohjelmissa 2021).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos arvioi Suomessa olevan syrjäytyneitä ja syrjäytymisriskissä olevia nuoria olevan 14 000–100 000, tarkkaa arvioita on vaikea antaa, koska syrjäytymisellä ei ole vakiintunutta määritelmää. Syrjäytyminen ei ole yksittäinen tapahtuma, vaan sitä voidaan pitää prosessina, jossa huono-onnisuuden seurauksena elämänhallinta alkaa heiketä ja syrjäytymistä aiheuttavat tekijät kasaantuvat. Syrjäytymisen riskitekijöiksi on todettu matalalle jäänyt koulutuksen taso, työttömyys ja ongelmat toimeentulossa. Lisäksi haasteet elämänhallinnassa, sosiaalisissa suhteissa, terveydessä ja yhteiskunnallisessa osallisuudessa altistavat syrjäytymiselle. (Nuorten syrjäytyminen, 2019.)

Jokainen nuori, joka ei ole työ- tai koulumaailmassa tai jolla on toimintakyvyn vajaavasutta, ei kuitenkaan ole syrjäytynyt tai osaton yhteiskunnassa. Oikeanlaisilla tukimuodoilla ja kuntoutuksella voidaan tukea työ- ja toimintakykyä ja näin ollen positiivisesti vaikuttaa nuoren elämän kulkuun. Kuten syrjäytyminen, ei yhteiskuntaan mukaan pääseminenkään ole yksittäinen tapahtuma, vaan sitä rakennetaan ajan kanssa, erilaisin tukimenetelmin. (Juvonen 2015, 14; Juvonen 2013, 327)

Osallisuuden rinnakkaiskäsite on toimijuus. Toimijuus on vaikuttamista arkipäiväisissä tilanteissa, ympäristöönsä, autonomiaa ja vuorovaikutussuhteita ja ihmisen toimijuuden vahvistaminen tukee hänen osallisuuttansa. (Juvonen 2013, 330; Osallisuuden edistäminen 2020).

Osallisuuden ja toimijuuden toteutumisella on siis suuri vaikutus ihmisen hyvinvointiin ja hänen luottamukseensa tulevaisuutta ja omia kykyjään ja mahdollisuuksiaan kohti. Opinnäytetyön

tavoitteena oli kuvata sitä, miten kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat kokevat osallisuuden ja toimijuuden toteutuvan arjessaan ja sitä, onko keinoja, joilla näitä voitaisiin kuntouttavassa työtoiminnassa tukea tai edistää.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus ja tutkimusmenetelmänä on puolistrukturoitu haastattelu. Haastattelun keinoin on mahdollista saada haastateltavien oma ääni kuuluviin ja saada syvempi käsitys tutkittavana olevasta ilmiöstä. Tavoitteena on, että opinnäytetyöstä saatuja tuloksia voidaan käyttää apuna nuorten osallisuutta ja toimijuutta tukevien palveluiden toiminnan suunnittelussa.

2 Nuorten osallisuus kuntouttavassa työtoiminnassa

2.1 Osallisuus käsitteenä

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan osallisuutta erityisesti nuorisotutkimuksen ja kuntouttavan työtoiminnan viitekehyksistä. Tukena olen käyttänyt systemaattista tiedonhakua. Tietokantoina käytettiin Piki-verkkokirjaston hakua, Jyväskylän ammattikorkeakoulun verkkokirjaston hakua, sekä journal.fi suomalaisten tiedelehtien hakua. Hakusanoja olivat osallisuus, nuorten osallisuus, toimijuus, kuntouttava työtoiminta, sekä participation and youth, inclusion and youth.

Osallisuus on vaikeasti määriteltävissä ja osallisuuden viitekehyksen selittämiseen tarvitaan useita teorioita, jotta saadaan ymmärrys siitä, miten ihmiset toimivat ja miten osallisuuteen liittyvä oleminen ja moninaisuus järjestetään. Osallisuutta voidaan kuvata kuulumisella kokonaisuuteen, jossa kuuluu erilasin hyvinvoinnin lähteisiin ja vuorovaikutussuhteisiin, joissa kokee merkityksellisyyttä. Hyvinvoinnin lähteet voivat olla aineellisia, kuten toimeentulo ja koti, tai aineettomia, kuten luottamus ja turva. Osallisuuteen kuuluu myös liittyminen, suhteissa oleminen, kuuluminen, yhteisyys, yhteensopivuus ja mukaan ottaminen. Siihen kytkeytyy myös osallistuminen ja osallistumiseen vaikuttaminen sekä demokratia. Osallisuuden toteutumiseksi täytyy myös kaikkea edellä mainittua kyetä järjestämään ja johtamaan. (Isola, Kaartinen, Leeman, Lääperi, Schnerider, Valtari, Keto-Tokoi 2017, 3, 5, 9.)

Osallisuus ei ole yksilöllinen ominaisuus, vaan se muodostuu olemisesta, tekemisestä, osallistumisesta ja erilaista suhteista. Se, miten ihminen kokee pystyvänsä vaikuttamaan omassa elämässä

oleviin osallisuuden osa-alueisiin, riippuu hänen toimijuutensa mahdollisuuksista. (Mts. 16.) Osallisuuden liittyminen kokemuksiin, tunteisiin, toimintakyvyn ulottuvuuksiin ja toimijuuden mahdollisuuksiin ja siksi osallisuuden kokeminen vaihtelee elämän eri vaiheissa ja tilanteissa (Era 2013, 14–15). Osallisuuden liittyminen sekä inhimillisiin tarpeisiin, mikä tekee siitä subjektiivisen kokemuksen, mutta myös lakeja ja muita määrittäviä tekijöitä siitä, millaisia resursseja ihmisellä on käytettävissään. (Isola, Koivisto, Lyytikäinen 2018a, 8).

Isola ym. (2017) jakavat osallisuuden kolmeen eri osa-alueeseen. Nämä osa-alueet ohjasivat minun teemahaastatteluni. Osallisuuden osa-alueet ovat osallisuus omassa elämässä, osallisuus vaikuttamisessa ja osallisuus paikallisesti. (Isola ym. 2017, 23.) Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos noudattaa samankaltaista jakoa osallisuuden osa-alueissa (Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet 2020).

Osallisuus omassa elämässä on kokemus siitä, että elämä on ennakoitavaa, hallittavaa ja ymmärrettävää. Osallisuutta omaan elämään lisää sopivat palvelut, sopiva toimeentulo ja sosiaaliset vuorovaikutussuhteet, joissa kokee tulevaisuutensa kuuluksi, nähdyksi, arvostetuksi ja ymmärretyksi. Jotta osallisuus omaan elämään toteutuu, on oltava päätösvaltaa omasta elämästään, ja jotta voi tehdä omaa elämäänsä koskevia päätöksiä, täytyy olla ymmärrystä, taitoja ja voimavaroja. (Isola ym. 2017, 25; osallisuus omassa elämässä, N.d.)

Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosessissa on kuulumista yhteisöön, jonka kokee itselleen tärkeäksi. On tärkeää kokea vaikuttavansa itselleen merkityksellisiin asioihin ja vastavuoroisesti tulla vaikutetuksi. Vaikuttaminen voi tapahtua vuorovaikutuksessa muiden kanssa, mutta myös esimerkiksi tanssin tai kuvataiteen keinoin, syvin olemus vaikuttamisessa on jäljen jättäminen, itsensä näkyväksi ja kuuluksi tekeminen ja oman osaamisen esiin tuominen. (Isola ym. 2017, 30–31.)

Osallisuus paikallisesti, eli toisin sanoen osallisuus yhteiseen hyvään toteutuu, kun luodaan olosuhteita, jossa osallisuutta voidaan edistää ja jossa yhdenvertaisuus ja vuorovaikutussuhteet toteutuvat riippumatta statuksesta tai sosiokulttuurisesta taustasta. Tällaisia paikkoja ovat esimerkiksi kerhotilat ja matalan kynnyksen toimijoiden tilat. Paikalliseen osallisuuteen liittyy, oman osaamisensa ja panoksen esiintuominen yhteisessä hyvässä, sekä kiitoksen ja tunnustuksen saaminen siitä. (Isola ym. 2017, 36,38, 41.)

Scorgie ja Forlin (2019) käsittelevät artikkelissaan sosiaalista osallisuutta ja kuulumista ja niiden vahvistavaa vaikutusta toimijuuteen kouluissa. Kuuluminen ei ole vain osallistumista, vaan se on oikeutta olla sellainen, kun on ja tulla hyväksytyksi omana itsenään, ympäristössä, joka on luotettava ja turvallinen. Sillä, että ihminen kokee tulevansa kuuluksi omana itsenään, on suuri merkitys hyvinvointiin. Scorgien ja Forlinin mukaan osallisuus toteutuu silloin, kun ihminen tuntee olevansa osa yhteisöä, joten osallisuutta voidaan edistää tukemalla ihmisen kuulumista. Yksilön osallisuutta voidaan tukea myös nostamalla esiin hänen vahvuuksiaan ja auttamalla saamaan hänen äänensä kuuluviin. (Scorgie ja Forlin 2019, 5, 6, 13, 14.)

Hartung, Sproesser ja Renner (2015) ovat tutkineet saksalaisten opiskelijoiden kokeman sosiaalisen osallisuuden merkitystä hyvinvointiin. Tutkimukseen osallistui 75 ensimmäisen vuoden yliopisto-opiskelijaa, tutkimuksessa selvitettiin sekä koetun, että todellisen osallisuuden merkitystä hyvinvointiin internet kyselyillä. Todellinen osallisuus oli tässä tutkimuksessa sosiaalisten kontaktien määrä ja laatu, koettu osallisuus käsitti tutkittavien kokemuksen osallisuudesta. Tutkimuksen tuloksena selvisi, että mitä enemmän ihminen kokee olevansa osallinen, sitä paremmaksi he arvioivat oman hyvinvointinsa. Koettuun hyvinvointiin vaikutti positiivisesti myös se, jos tutkittava koki olevansa tykätty muiden opiskelijoiden mielestä. (Hartung, Sproesser, Renner 2015, 1105, 1106, 1108, 1110)

2.2 Osallisuuden edistäminen

Nuorten osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien edistäminen on kirjattu nuorisolakiin. Lain tavoitteena on edistää yhteiskunnassa toimimisen edellytyksiä, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. (L 1285/2016). Osallisuuden edistämällä pyritään ehkäisemään syrjäytymistä köyhyyttä, sekä edistämään tasa-arvoisuutta (Osallisuus 2019). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on laatinut periaatteet, joita noudattamalla voidaan edistää osallisuutta. Periaatteet koskevat kaikkia osallisuuden osa-alueita ja tärkeänä asiana periaatteista nousee esiin ihmisen kunnioittaminen, mukaan ottaminen ja osallistuminen. (Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet 2020.)

Osallisuutta voidaan edistää yhteiskunta-, sekä yksilötasolla. Yhteiskuntatasolla osallisuutta voidaan edistää sosiaali- ja terveyspalveluilla, luomalla monimuotoisia työmarkkinoita ja

työllisyyspalveluita, sekä ehyitä palvelukokonaisuuksia. Yksilötasolla taas osallisuutta voidaan edistää huolehtimalla työ- ja toimintakyvystä, asumisesta ja elämän laadusta. (Era 2013, 22; Osallisuus 2019.)

Nuoret kokevat osallisuutta arjessaan, esimerkiksi internetin keskustelupalstoilla, omassa lähipiirissään ja osallistuessaan toimintaan, johon he saavat itse vaikuttaa. Koska osallisuus on sekä tunne, että toimintaa, on osallisuuden kokemuksen edellytyksenä se, että nuorilla on oikeus toimia sellaisen asian parissa, joka tuntuu merkitykselliselle. Nuorten osallisuutta vaikeuttavia tekijöitä ovat aikuisten ja ammattilaisten näkemys siitä, ovatko nuoret kykeneväisiä osallistumaan päätöksen tekoon, ajan ja rahan puute, sosiokulttuurinen tausta sekä tietämättömyys omista mahdollisuuksistaan. Nuorten osallisuuden haasteena ovat nuorisotyötä tekevien näkökulmasta suuret asiakasmäärät ja rajalliset resurssit sekä järjestelmä keskeisyys. (Neuvonen 2020, 16, 18,19; Kokkonen, Matthies, Närhi 2015, 241; Hellström, Jurvanen, Laine 2020).

2.3 Toimijuus

Toimijuus on kykyä tehdä päätöksiä ja valintoja vuorovaikutuksessa yhteiskunnan ja yhteisöjen rakenteiden ja normien kanssa. Jotta toimijuus toteutuu, on yksilön oltava tietoinen kyvyistään ja mahdollisuuksistaan vaikuttaa ja muokata niitä olosuhteita, joissa elää. Toimijuutta tapahtuu käytännön tasolla arkipäivissä, kuin myös elämän suuria kysymyksiä koskevissa asioissa. (Juvonen 2015, 36; Malinen, Punna, Sihvonen, Sévon 2017, 155.) Jyrkämä (2007) avaa toimijuutta siihen kuuluvien osa-alueiden kautta, jotka kaikki ovat vaikutussuhteissa toisiinsa. Jyrkämä kuvaa toimijuuden rakentuvan ihmisen osaamisesta, kyvykkyydestä, halusta, täytymisestä, voimisesta sekä tuntemisesta. Toimijuutta voidaan vahvistaa tukemalla ihmisen kykyä, joka lisää hänen osaamistaan. Ja ihmisen halu oppia, voi antaa ihmiselle motivaatiota opetella ja oppia uusia taitoja. (Jyrkämä 2007, 205–206).

Banduran (2006) mukaan toimijuus voidaan pilkkoa kolmeen kategoriaan, joihin kuuluu henkilökohtainen toimijuus, läheistoimijuus ja kollektiivinen toimijuus. Henkilökohtainen toimijuus on itsenäistä ja suoraa vaikuttamista itseensä ja ympäristönsä. Koska ihminen ei ole yksin hänen ympäristössään ja kaikkea ympäristössä tapahtuvaa ei voi yksin kontrolloida, on siihen vaikuttaminen

täysin itsenäisesti vaikeaa. Läheistoimijuudessa on kyse siitä, että yksilö voi vaikuttaa muihin, joilla on enemmän voimavaroja, osaamista ja tietämystä ja sitä kautta vaikuttaa haluamaansa asiaan. Kolmas toimijuuden kategoria on kollektiivinen toimijuus, jossa yksilöt yhdistävät tietämyksensä, taitonsa ja voimavaransa ja sitä kautta heille tulee kokemus pystyvyydestä ja siitä, että heillä on mahdollisuus saavuttaa haluttu lopputulos. (Bandura 2006, 65)

Autonominen toimijuus liittyy ihmisen itsemääräämisoikeuteen, jokainen on oikeutettu tekemään itse, ilman muiden määräyksiä tai ohjeita omaa elämäänsä koskevia päätöksiä. Autonominen toimijuuden toteutumisen edellytyksenä on, että ihminen ymmärtää ja on tietoinen omista arvoistaan, ihanteistaan, tiedoistaan ja haluistaan. Juvosen (2013) mukaan autonomiaan kuuluu oikeus sellaista päätösten tekemiseen, joita toiset ihmiset eivät voi käsittää tai eivät pidä hyväksyttävänä. Malinen ym. (2017) lisäävät autonomiaan kuuluvan vielä ihmisen kyvyn torjua uhkia, jotka aiheuttavat hänen autonomiansa vaaraan. (Juvonen 2015, 40; Malinen ym. 2017, 155.)

Malinen & muut (2017) kirjoittavat itseohjautuvuuden tukemisen vahvistavan toimijuutta. Itseohjautuvuutta, eli samalla toimijuutta, voidaan edistää etsimällä asioita, jotka motivoivat. Sosiaali- ja terveystalalla asiakkaan itsemääräämisoikeutta tukee esimerkiksi asiakkaalle annettavat sopivat haasteet ja niistä seuraavat onnistumisen kokemukset, asiakkaan tietojen ja taitojen esiin tuominen. Näillä keinoilla tuetaan asiakkaan käsitystä itsestään ja omista toimintamahdollisuuksistaan. (155–156.)

Anna Juntunen (2020) on tutkinut nuorten elämäntuntoa ja toimijuuden tuntoa. Juntusen mukaan toimijuuden tunto on kokemus siitä, että on mahdollisuus tehdä itsenäisiä valintoja, sekä toimia niiden mukaan. Toimijuuden tunto ei ole stabiili olotila, vaan se vaihtelee eri elämän tilanteissa ja kuten toimijuuteen, myös toimijuuden tuntoon vaikuttaa vuorovaikutus yksilön ja rakenteellisten, sosiaalisten tai kulttuuristen tekijöiden välillä. Nuorten toimijuuteen ja toimijuuden tunnon erityispiirre on näiden rinnalla tapahtuvat elämän käännekohtat, kuten opiskelun aloittaminen, työelämän siirtyminen, uusien ystävyssuhteiden luominen. Koulutukseen tai työhön liittyy usein ulkopuolelta tulevia odotuksia, jolloin nuoren toimijuuden tunto voi määrittää sen, uskaltaako ja pystyykö nuori tekemään valinnan muiden odotuksista piittaamatta. (Juntunen 2020, 20, 22, 31)

Osallisuus ja toimijuus kytkeytyvät toisiinsa ja Isolan ja kumppaneiden mukaan niitä voidaan pitää rinnakkaiskäsitteinä. Toimijuuden ja osallisuuden yhteyttä kuvaa se, että osallisuutta edistävä työ on suurimmissa määrin toimijuuden vahvistamista ja samalla osallisuuden toteutuminen vaikuttaa siihen, millaiseksi toimijuuden mahdollisuudet muodostuvat. (Isola ym. 5, 16, 2017; Isola ym. 12 2018a.)

2.4 Kuntouttava työtoiminta

Kuntouttava työtoiminta kuuluu sosiaalihuoltolain alaisiin sosiaalipalveluihin, sen tavoitteena on tukea ja edistää asiakkaan työ- ja toimintakykyä ja arjenhallintaa ja siten tukea asiakkaan työhön, koulutukseen tai työvoimapalveluihin pääsyä. Kuntouttavalla työtoiminnalla pyritään ehkäisemään syrjäytymistä. (Kuntouttava työtoiminta N.d, Aktivointisuunnitelma 2021.) Kuntouttava työtoiminta voi toteutua yksilövalmennuksena, ryhmä- tai työtoimintana, tai toimintakyvyn arviointina. (Kuntouttavan työtoiminnan arki 2019).

Lain mukaan kuntouttavalla työtoiminnalla on tarkoitus parantaa työttömän henkilön edellytyksiä työllistymiselle. Kuntouttavasta työtoiminnasta vastaavat kunnat järjestämällä sitä itse, tai järjestää sen toisen kunnan, kuntayhtymän, rekisteröidyn yhdistyksen, säätiön tai uskonnollisen yhdistykunnan kanssa. Laki määrittää myös kuntouttavasta työtoiminnasta asiakkaille maksettavia kulkukorvauksia, työmarkkinatukea ja matkakuluja. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 6§)

Ylöjärvellä kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään Työvalmennuskeskus Valprossa, seurakuntien ja yhdistysten kautta, sekä kaupungin omissa yksiköissä (Työnhakijalle 2020). Työvalmennuskeskus Valprossa toimii Starttipaja, joka on tarkoitettu 18–29-vuotiaille nuorille, joilla ei ole selvää tulevaisuuden suunnitelmaa ja joilla on haasteita arjen- ja elämänhallinnassa ja työmarkkinoille siirtymisessä. Starttipajalla toiminta perustuu yksilöllisiin tavoitteisiin, jotka rakentuvat asiakkaiden elämäntilanteen pohjalta. Asiakkaat ovat Starttipajan toiminnassa 3–4 päivää viikossa, toimintaa suunnitellaan yhdessä nuorten kanssa. Toiminta voi olla esimerkiksi liikuntaa, tutustumiskäyntejä oppilaitoksiin, ruuanlaittoa Soppeen sydämen yhteisökodilla ja työelämätaitojen harjoittelua. (Ylöjärven nuorten starttipaja N.d)

Pitkään työttöminä olleille tehdään aktivointisuunnitelma yhdessä asiakkaan, työ- ja elinkeinotoimiston ja kunnan kanssa. Suunnitelman tekoon voi osallistua myös asiakkaan valitsema tukihenkilö

ja kuntouttavan työtoiminnan ohjaaja, asiakkaan niin halutessaan. Vastuu aktivointisuunnitelman suunnittelusta kuuluu joko TE-toimistolle tai kunnalle, riippuen asiakkaan rahallisesta tuesta. Aktivointisuunnitelmassa otetaan huomioon asiakkaan työ- ja toimintakyky ja se, millainen palveluntarve on. (Aktivointisuunnitelma 2021.)

Aktivointisuunnitelman sisältöä määrittää laki kuntouttavasta työtoiminnasta. Aktivointisuunnitelma sisältää tiedot asiakkaan koulutuksista ja työurasta, arviot aikaisemmista työvoimapalveluista ja työllisyysuunnitelmien toteutumisesta ja vaikuttavuudesta sekä toimenpiteet, kuten kuntouttavatyötoiminta. Jos aktivointisuunnitelmaan kirjataan kuntouttavatyötoiminta, tulee siinä tulla ilmi sen tavoite ja järjestämispaikka, kuntouttavan työtoiminnan kesto, ajankohta, asiakkaalle tarjottava tuki ja ohjaus. Aktivointisuunnitelmaan kirjataan myös ajankohta, jolloin arvioidaan sitä, millaisia vaikutuksia kuntouttavalla työtoiminnalla on ollut. (L 2.3.2001/189.)

Hiilamo ja Mäntyneva ovat tarkastelleet kuntouttavan työtoiminnan merkitystä osallisuuden edistämiseen tai poissulkemiseen. Kuntouttavalla työtoiminnalla on tutkimuksissa todettu olevan positiivisia vaikutuksia asiakkaiden hyvinvointiin, kuten esimerkiksi elämän rytmiin, sosiaaliseen tukeen ja itsetunnon vahvistumiseen. (Hiilamo & Mäntyneva 2018, 19). Osallisuutta kuntouttavassa osallisuutta lisäävinä tai edistävinä asioina on muun muassa asiakkaita kiinnostava tekeminen, työntekijöiden asiakkaita huomioiva työote ja asiakkaiden mukaan ottaminen päätöksentekoon, koski se sitten kuntouttavaa työtoimintaa yleensä tai hänen omia asioitaan (mts. 21, 22, 24.)

Mari Louste (2016) on tutkinut kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden osallisuutta Pro Gradu tutkielmassaan. Kuntouttavan työtoiminnan avulla asiakkaiden itsetunto on vahvistunut, heidän osallisuutensa on tukenut palveluun vaikuttaminen, sekä yhteisöllisyys. Se, miten asiakkaat kohdataan ja kuinka heitä palveluissa kohdellaan, vaikuttavat heidän osallisuutensa kokemukseen. Asiakslähtöisellä työotteella ja asiakkaita kunnioittamalla voidaan tukea asiakkaan osallisuuden kokemista. (Louste 2016, 115, 119.)

2.5 Kuntouttava työtoiminta sosiaalisena kuntoutuksena

Sosiaalinen kuntoutus on sosiaalipalvelu, jonka toimintaa ohjaa laki sosiaalihuoltolaista. Sosiaalisen kuntoutuksen tarkoituksena on tukea ja edistää toimintakykyä niin, että yksilön selviytyminen arjen toiminnoista ja vuorovaikutussuhteissa vahvistuu. Sosiaalisella kuntoutuksella voidaan

edistää työelämä valmiuksia. Sosiaalinen kuntoutus voi olla moniammatillista toimintaa, jossa otetaan huomioon asiakkaan kokonaistilanne, kuntoutusta voidaan toteuttaa esimerkiksi yhdessä terveydenhuollon, työllisyyspalveluiden ja nuorisotyön kanssa. Sosiaalisen kuntoutukseen osallistuvat ovat usein työikäisiä, jotka ohjautuvat palveluun arjen- ja elämän ja arjen hallinnan ongelmien vuoksi. (Sosiaalinen kuntoutus N.d; Karjalainen, Kuusio, Puromäki, Tuusa 2016, 4, 12.)

Laki sosiaalisesta kuntoutuksesta määrittelee sosiaaliseen kuntoutukseen kuluvaan muun muassa sosiaalisen toimintakyvyn selvittämisen, sekä siihen liittyvän kuntoutuksen tarpeen arvioinnin. Sosiaalinen kuntoutus voi myös olla neuvontaa ja ohjausta kuntoutukseen liittyvissä asioissa. Nuorten kohdalla sosiaalinen kuntoutus tähtää nuorten sosiaalisen toimintakyvyn edistämistä niin, että nuorella on mahdollisuus osallistua työhön, työkokeiluun, opiskeluun, työpajatoimintaan tai kuntoutukseen. (L 1301/2014)

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos on toteuttanut kuntakyselyn sosiaalihuoltolaista ja sosiaalisesta kuntoutuksesta vuonna 2016. Kyselyyn vastanneet kuvailevat sosiaalisen toimintakyvyn olevan arjen- ja elämän hallintaa, kykyä toimia vuorovaikutuksellisissa suhteissa, kokonaisvaltaista hyvinvointia, sekä osallisuutta. Osallisuuden kuvaillaan olevan ihmisen kokemus siitä, että hän on täysivaltainen kansalainen, saa äänensä kuuluviin ja että hänet hyväksytään omana itsenään. Kuntakyselyn mukaan kuntouttava työtoiminta on yksi käytetyimmistä sosiaalisen kuntoutuksen menetelmistä. 42 % vastaajista arvioi sosiaalisen kuntoutuksen olevan tärkein sosiaalisen kuntoutuksen menetelmä (Karjalainen ym. 2016, 13, 27, 37.)

Sosiaalisen kuntoutuksen ja kuntouttavassa työtoiminnassa olevan asiakkaan asemaa ja oikeuksia määrittää laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, jonka päämääränä on asiakaslähteisyyden, luottamuksellisen asiakassuhteen ja asiakkaan oikeuksien edistäminen. Lain mukaan asiakkaalla on oikeus hyvään kohteluun, jossa hänen ihmisarvoansa, vakaumusta ja yksityisyyttä kunnioitetaan ja jossa hänen mielipiteensä, toiveensa ja tarpeensa huomioidaan. Sosiaalihuollon asiakkaalla on itsemääräämisoikeus, sekä oikeus olla mukana häntä koskevien palveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa. (L22.9.2000/812.)

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (2019) kirjoittaa myös asiakkaan velvollisuuksista kuntouttavan työtoiminnan asiakkaana. Asiakkaan täytyy olla paikalla aktivointisuunnitelman teossa sekä

tarkastuksessa, osallistua kuntouttavaan työtoimintaan ja olla valmis ilmoittautumaan työttömäksi työnhakijaksi. Asiakkaan tulee omatoimisesti ilmoittaa poissa oloista ja antaa tarvittaessa tarvittavia selvityksiä. Kuntouttavan työtoiminnan keskeyttämisestä sekä aktivointisuunnitelmasta kieltäytyminen voi johtaa työttömyysetuuden menettämiseen. (Oikeudet ja velvollisuudet 2019.)

3 Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, miten Starttipajan asiakkaat kokevat osallisuuden ja toimijuuden toteutuvan arjessaan. Asiakkaiden haastattelujen kautta kuvataan keinoja, joilla kuntouttavassa työtoiminnassa voidaan tukea ja edistää heidän osallisuuttaan. Asiakaslähtöisyys on yksi kuntoutuksen ydinasioita. Jotta kuntoutus on asiakaslähtöistä, täytyy tietää, miten asiakas kokee palvelut ja millaisista asioista hän kokee hyötyvän.

Tutkimuskysymykset olivat:

1.Miten Starttipajan asiakkaat kokevat osallisuuden eri osa-alueiden toteutuvat arjessaan?

2.Miten nuoret kokevat toimijuuden toteutuvan arjessaan?

Tutkimuksen tarkoituksena on luoda ymmärrystä siitä, miten asiakaslähtöisessä kuntouttavassa työpajatoiminnassa voitaisiin tukea asiakkaiden osallisuutta ja toimijuutta. Tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa asiakkaiden käsiyksiä siitä, miten osallisuus ja toimijuus toteutuvat heidän arjessaan.

4 Eettisyys ja luotettavuus

Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti tässä opinnäytetyötä tehdessä ja aineistoa kerätessä on toimittu rehellisesti, huolellisesti ja tarkkaavaisuutta noudattaen. Noudattamalla hyvän tieteellisen käytännön ohjeistusta, tutkimus on eettisesti toteutettu ja luotettava. (Hyvä tieteellinen käytäntö 2012, 6.)

Opinnäytetyössä on noudatettu yleisiä, tutkimusta ohjaavia periaatteita. Näitä periaatteita ovat tutkittavien henkilöiden ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Haastatteluihin suostuneille kerrottiin, että he saavat kieltäytyä ja keskeyttää osallistumisensa koska vain, sekä heille kerrottiin, kuinka haastatteluissa kerättyä tietoa käsiteltiin, sekä miten tutkimus toteutetaan, mikä sen tavoite on, sekä miten aineistoa käsitellään ja säilytetään. (Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen periaatteet ja eettinen ennakoarviointi Suomessa 2012, 7–8.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa sekä validiteetti, että reliabiliteetti. Opinnäytetyön validius toteutuu, kun tutkimuksen aihe on valittu oikein. Kun aineiston kerääminen ja käsittely on tehty oikealla tavalla, pystyy aineiston perusteella tekemään oikean tulkinna ja tämä tulkinta on toistettavissa. Reliaabelius toteutuu, kun aineistosta oikein tehdyistä johtopäätöksistä ja siitä, että tulokset ovat pysyviä ja niitä pystytään toistamaan. Laadullisessa tutkimuksessa on merkitystä myös sillä, kuinka aineiston keräämistä kuvaillaan, kuinka tarkasti tehdyt luokittelut ja tulkinnaat ovat perusteltu. (Hirsjärvi ym. 2009, 231–232; Kananen 2015, 343.)

Opinnäytetyötä varten hankittiin tutkimuslupa Ylöjärven kaupungin perusturvan johtoryhmältä, joka kokouksessaan arvioi opinnäytetyön eettisyyttä ja luotettavuutta. Tutkimuslupa haettiin opinnäytetyön ohjaajan hyväksymällä tutkimussuunnitelmalla. Opinnäytetyön suunnitelmassa oli liitteenä aineistohallinnan suunnitelma, johon sisältyy suunnitelma muun muassa tietojen turvallisesta säilyttämisestä ja asianmukaisesta, tietoturvalisesta tuhoamisesta.

Haastatteluista toimitettiin Starttipajalle tutkimustiedote (liite 1), johon asiakkaat saivat rauhassa tutustua. Tiedotteessa kerrottiin, kuka haastattelee ja miksi, mitä haastatteluista saaduilla tiedoilla tehdään ja kerrottiin haastattelun vapaaehtoisuudesta. Ennen haastattelun alkua asiakkaan kanssa käytiin vielä yhdessä läpi tutkimustiedote ja haastatteluun osallistuvalla annettiin tilaisuus esittää kysymyksiä, joita oli herännyt haastattelusta tai tutkimuksesta. Sen jälkeen asiakas luki ja allekirjoitti suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta (liite 2).

Tutkimukseen osallistuminen oli Starttipajan asiakkaille vapaaehtoista, heitä ei painostettu tai lahjottu osallistumaan haastatteluun, eikä haastatteluihin osallistumisesta maksettu tai annettu minäänlaista korvausta. Asiakkaille kerrottiin, että haastatteluun osallistumisella tai osallistumatta jättämisellä ei ole vaikutusta heidän kuntouttavaan työtoimintaan ja että haastattelussa saatuja

tietoja käytetään vain tämän tutkimuksen tekemiseen, eikä niitä luovuteta ulkopuolisille. Haastatteluun osallistuville kerrottiin, että he saavat keskeyttää tai perua haastattelun missä vaiheessa tahansa, eikä heidän tarvitse perustella tätä mitenkään. Haastattelujen aikana nuoria ei ohjattu vastaamaan tietyllä tavalla tai kerrottu, miten muut haastateltavat ovat vastanneet kysymyksiin.

Tutkimuksen tekijä ei ole työskennellyt haastateltavien nuorten kanssa ja näin ollen haastattelusta saadun aineiston analyysi oli objektiivista. Haastatteluun osallistuneiden ei tarvinnut miettiä sitä, miten haastatteluissa annetut vastaukset vaikuttavat heidän kuntouttavaan työtoimintaan, kun tutkijana oli ulkopuolinen henkilö, jolla on vaitiolovelvollisuus vastauksista. Haastattelussa ei esitetty johdattelevia kysymyksiä tai pyritty saamaan tietynlaisia vastauksia painostamalla. Haastattelujen aikana nuoret saivat vapaasti esittää tarkentavia kysymyksiä ja vastata niin suppeasti tai laajasti, kun halusivat.

5 Opinnäytetyön toteutus

Tämä opinnäytetyö on kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus. Kanasen (2014) mukaan laadullisella tutkimuksella pyritään saamaan tietoa subjektiivinen kokemuksista ja näkemyksistä ja siinä keskitytään yksittäiseen tapaukseen. Laadullisella tutkimuksella tavoitellaan tietyn ilmiön ymmärrystä ja sen lisäämistä. (Kananen 2014, 19.)

Aineistonkeruu menetelmäksi valittiin puolistrukturoidun haastattelun. Haastattelu on menetelmänä joustava, se sallii haastateltavan esittää itseään koskevat asiat vapaasti ja haastattelun aikaa voidaan selventää ja syventää vastauksia (Hirsjärvi, Hurme 2014, 35). Haastattelu on tavoitteellista ja haastattelijajohtoista, vaikka siinä pyritään keskustelunomaiseen tilanteeseen (Valli 2018, 28). Haastattelumenetelmiä on useita ja tämän opinnäytetyön aineiston keruun menetelmänä on ollut puolistrukturoitu teemahaastattelu. Puoli strukturoitua teemahaastattelua ohjaa tietyt keskeiset teemat ja kysymysten sanamuodot voivat vaihdella, tällä menetelmällä saadaan haastateltavien oma ääni kuuluville. Nuorten haastatteluissa on huomioitava nuorten asenne haastattelua kohtaan ja saatava nuori tuntemaan olonsa turvalliseksi ja kokemaan, että hänen mielipiteistensä ollaan kiinnostuneita. (Hirsjärvi ym. 2014, 47–48, 132.)

Opinnäytetyössä haastateltiin seitsemää kuntouttavassa työtoiminnassa käyvää nuorta. Haastattelut olivat iältään 18–28-vuotiaita ja he olivat olleet kuntouttavassa työtoiminnassa 3 kuukaudesta reiluun vuoteen. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, koska kysymykset koskivat henkilöiden omia kokemuksia ja tunteita ja niitä on helpompi jakaa kaksin sekä toivon nimenomaan aineistoa yksilön näkökulmasta. Myös ryhmädynamiikka olisi voinut vaikuttaa vastauksiin, jos menetelmänä olisi ollut ryhmähaastattelu. Yksilöhaastattelun aikana haastattelija sekä haastateltavat esittivät tarkentavia lisäkysymyksiä ja kysymyksiä muotoiltiin uudelleen, kysymyksen ydintarkoituksen kuitenkin pysyessä samana. Kysymysten järjestys vaihteli haastatteluista, koska haastatteluissa syntyneen keskustelun jälkeen oli luontevaa esittää keskustelun aiheeseen liittyvä kysymys.

Haastattelut toteutettiin Starttipajan tiloissa, kahden eri päivän aikana. Haastattelut tehtiin omassa huoneessa, jotta saatiin turvattu rauhallinen haastatteluympäristö, jossa ei ollut riskiä keskeytyksille. Näin haastattelija ja haastateltava saivat keskittyä vain keskusteluun. Haastattelut nauhoitettiin ääninauhurilla, josta ne tallentuivat ulkoiselle muistitikulle. Haastattelujen kesto vaihteli 10–30 minuutin välillä.

5.1 Aineiston analyysi

Sisällön analyysissa tarkoitus löytää ja tuoda esille saadusta aineistosta ne asiat, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiin ja sitä kautta saada tutkimuksen aiheena olevasta ilmiöstä kuvaus. Sisällön analyysia voidaan tehdä aineisto-, tai teorialähtöisesti. Teorialähtöinen analyysissa analyysia ohjaa vahvasti jo olemassa oleva teoria. Analyysi rakentuu analyysirungosta, jossa kategoriat, eli tässä opinnäytetyössä teemat ovat osallisuus ja toimijuus ja tulevat jo olemassa olevasta tiedosta ja teoriasta. Teorialähtöisellä sisällön analyysillä pyritään löytämään vastaus siihen, mistä jokin asia koostuu. (Tuomi ja Sarajärvi 2018.) Tämän tutkimuksen sisällön analyysissa käytettiin kategoriaanalyysia, jossa aineisto luokitellaan sen sisällön perusteella tutkijan luomiin kategorioihin. Kategorisoimalla aineistoa sitä pyritään järjestelemään, ymmärtämään ja tulkitsemaan. Kategoriaanalyysi etenee aineistokatkelmista pääkategoriaan ja siitä selittävään kategoriaan. (Lantela, Outila 2019, 22–23.) Tässä tutkimuksessa pääkategorioita oli kaksi, osallisuus ja toimijuus, selittävässä kategoriassa on lyhyesti selitetty, minkä perusteella aineistokatkelma on kategorisoitu.

Sisällön analyysi lähti liikkeelle litteroimalla haastatteluaineisto. Litteroitua aineistoa oli yhteensä 33 sivua Calibri-fontilla, koko 12. Haastatteluista jätettiin sanatarkasti litteroimatta kohdat, joissa haastateltavat kertoivat tietoja, joista he ovat tunnistettavissa ja kohdat, joissa käytiin teeman ulkopuolista keskustelua. Litteroituidut haastattelut numeroitiin satunnaiseen järjestykseen ja haastatteluista merkattiin laskevalla numeroinnilla katkelmat, jotka koskivat tutkimuksen aiheena olevia teemoja. Näin ollen jokainen katkelma on palautettavissa aineistoon.

Esimerkki aineiston analyysistä ja kategorisoinnista

Aineistokatkelma	Pääkategoria	Selittävä kategoria
<i>"tää pitää yllä arkirytmii ja herää ajoissa ja on jotain tekemistä" (H3:1)</i>	Toimijuus	kuntouttava työtoiminta auttaa ylläpitämään arkirytmii
<i>"sellasta arkea juurikin" (H4:1)</i>	Toimijuus	Mahdollisuus päättää arjesta
<i>"on se (kuntouttava työtoiminta) elämänrytmin kannalta merkityksellinen, joutuu herää aamulla johonkin" (H6:1)</i>	Toimijuus	Kuntouttava työtoiminta tuo sisältöä arkeen ja auttaa ylläpitämään arkirytmii
<i>" tää (starttipaja) on tosi sopiva mulle tällä hetkellä. Mulla on just ongelmana pitää oikeastaan minkäänlaista kunnon rytmiä yllä" (H5:1)</i>	Toimijuus	Kuntouttava työtoiminta on mielekästä, pitää ylläpitää arkirytmii

<i>"on vähän sellasta säännöllisyyttä" (H1:1)</i>	Toimijuus	Kuntouttava työtoiminta auttaa ylläpitämään arkirytmää
---	-----------	--

6 Tulokset

6.1 Nuorten toimijuuden kokemus

Haastattelu hetkellä Starttipajan asiakkaat olivat käyneet kuntouttavassa työtoiminnassa muutamasta kuukaudesta reiluun vuoteen. Asiakkaat toivat haastatteluissa esille sitä, kuinka kuntouttava työtoiminta on auttanut ylläpitämään heidän päivärytmiänsä, sekä tukenut arjen hallintaa, ilman kuntouttavaa työtoimintaa päivärytmi kääntyisi laelleen, ei olisi syytä herätä aamulla ja päivä tulisi vietettyä kotona.

”on se (kuntouttava työtoiminta) elämänrytmin kannalta merkityksellinen, joutuu herää aamulla johonkin” H6:1

”tää (starttipaja) on tosi sopiva mulle tällä hetkellä. Mulla on just ongelmana pitää oikeastaan minkäänlaista kunnon rytmiä yllä” H5:1

Päivärytmin ja arjenhallinnan lisäksi haastatteluissa nousi esiin kuntouttavan työtoiminnan tuoma varmuus talouteen työmarkkinatuen myötä, sekä apu, jota Starttipajan ohjaajilta saa muissa taloudellisissa asioissa, opiskeluihin siirtymisessä, oman alan löytymiseksi tai asuntoon liittyvissä asioissa. Asiakkaat kokevat avun kysymisen ohjaajilta helpoksi, vaikka kyseessä olisi henkilökohtainen asia.

”on se ollut aina sellasta, täältä starttipajalta saa sen, että okei, ens viikolla haen tukia ja sitten saan rahaa” H5:7

”täällä käydään ja saa työmarkkinatukea” H7:4

”kyllä minä pystyisin (pyytämään apua), jos minä johonki apua tarviin ja he osaavat auttaa, niin he auttavat kyllä” H6:4

”sellanen asuntohakemus täytettiin täällä ja sitten ne on auttanu mua hakee kelan toimeentulotuen” H1:5

"jos minä haluaisin, vaikka lähtee opiskelee, niin täältä sais apua siihen" H6:10

"sain apua siihen, että mihin suuntaan haluan lähtee" H4:9

Keväällä 2020 Starttipajan toiminta siirtyi etämuotoiseksi Covid19-pandemian aiheuttaman poikkeustilan vuoksi. Toiminta oli hetken täysin tauolla, kunnes sitä jatkettiin käyttämällä etämenetelmänä Teams-ohjelmistoa. Etämuotoinen kuntouttava työtoiminta koostui erilaisista yksilö- ja paritehtävistä, sekä puheluista ohjaajien kanssa. Haastatteluista nousee esiin, että etäkuntoutus tuki asiakkaiden päivärytmin ylläpitämistä antamalla syyn herätä aamuisin sekä toi sisältöä päiviin.

"Samalla lailla piti silloin herätä. Auttoi siihen, että pääsi sängystä ylös ja joutui skarppaa." H6:5

"Oli iso merkitys (etämuotoisella kuntouttavalla työtoiminnalla), olisin muuten vaan nukkunut päivät pitkät H3:4

Asiakkaat toivat haastatteluissa esiin, että Starttipajalla on helppoa pyytää apua, jos sitä tarvitsee. Haastattelujen perusteella avun kysyminen sähköisten viestintävälineitä käyttämällä ei täysin pois suljettu, muuta haastateltavat suosivat kasvotusten tapahtuvaa kanssa käymistä, kun tarvitsevat apua tai neuvoja ohjaajilta. Kasvotusten tapahtuva avun pyytäminen koetaan helpommaksi, koska asian voi selittää laajemmin ja voi esittää tarkentavia kysymyksiä, sekä tarvittaessa asiaa voidaan selvittää yhdessä esimerkiksi tietokonetta käyttäen.

"en mä mitään viestiä laita, vaan tykkään kysyä kasvotusten. Se on ehkä monipuolisempaa, miten asian voi esitellä ja se auttaminen. Että, voidaan vaikka vaan jutella, jos mun mieltä painaa jokin asia tai sit käydä kattoo tietokoneelta, jos se sitä vaatii" H1:5

"Voin kysyä (apua) ihan miten vaan, mutta mieluummin kasvotusten" H7:4

"kasvotusten pystyy enemmän selittää. Ja muutenkin paremmin." H6:4

Kuntouttavassa työtoiminnassa käyvät kokevat, että heillä on vaikutus valtaa siihen, mitä heidän elämässään tapahtuu, vaikka joltain osin asiat ovatkin toisten käsissä. Esiin nousi myös omiin

tavoitteisiin vaikuttaminen, vaikka lopputulos olisi itsestään riippumaton. Siihen, missä määrin asiakkaat voivat vaikuttaa omaan elämäänsä vaikuttaa jaksaminen sekä motivaatio.

”pystyn vaikuttaa (omaan elämään) aika paljon, kun vaan jaksaa” H2:5

”jos toisaalta jotain haluaa muuttaa (omassa elämässä), niin onhan siihen motivaatiota, jos sitä itse halua” H6:11

Asiakkaiden haastatteluista nousee esiin, että kuntouttavaan työtoimintaan ohjautumisessa, sekä kuntouttavasta työtoiminnasta työelämään tai opiskeluihin siirtymistä tuetaan ammattilaisten toimesta, sekä heidän päätösten ja valintojen tekemistä tuetaan. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat kokevat saavansa tukea myös toisilta asiakkailta, sekä omilta vanhemmiltaan.

”noi ohjaajat kattoo koko ajan työpaikkoja ja koulupaikkoja sillai, vaikkei mistään viralliselta taholta tuu. Että, ohjaajat on sillai, et kiinnostaisko” H5:13

”Porukat kannustaa joka asiassa. Vetäjät ja porukka täällä on loistavaa” H1:13

”tuntuu, että mun puolesta tehtiin kaikki, että mä pääsin tänne” H2:12

6.2 Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttaminen ja toimijuus

Starttipajan asiakkaat viihtyvät kuntouttavassa työtoiminnassa haastatteluista saatujen tietojen perusteella hyvin. Kiitosta saavat niin ohjaajat, kuin toiset asiakkaat. Ilmapiiri Starttipajalla on asiakkaiden mukaan salliva, mielipiteiden esiintuomista ei tarvitse arastella tuomitukseksi tulemisen pelossa ja jokainen saa olla sellainen, kun on, ilman pelkoa syrjinnästä. Kuntouttava työtoiminta Starttipajalla on asiakaslähtöistä, asiakkailta kysytään toiveita kuntouttavan työtoiminnan päivien sisällöstä ja haastatteluissa tuli esiin, että ideoita saa esittää myös ilman kysymistä. Haastateltavat kertovat, että heidän ehdotuksiaan ja toiveitaan otetaan hyvin huomioon toiminnan suunnittelussa. Asiakkaat kokevat vaikuttamisen mahdollisuuden positiivisena ja motivoivana asiana.

"meiltä toivotaan ideoita ja nimenmaan että se olis me, jotka ehdottaa sitä tekemistä, että se olis sit sellasta, mistä me tykätään" H6:8

"totta kai se tuntuu hyvältä, että on sanavaltaa siihen, että mitä täällä tehdään" H3:6

"Jos on ajatuksia, nii saa jakaa. Se tuntuu mukavalta, että otetaan huomioon ne kaikki" H4:7

Vaikka toiminta Starttipajalla on ryhmämuotoista, haastattelujen perusteella toiminnassa kuitenkin huomioidaan asiakkaiden yksilöllinen työ- ja toimintakyky sekä vahvuudet ja haasteet. Asiakkaat kokevat, että ohjaajat tuntevat heidät, että heidän rajoitteensa hyvin. Toimintakyvyn lisäksi asiakkaiden mieltymykset huomioidaan toiminnassa.

"mä vähän yllätyin, siitä, että täällä otetaan yksilöllisesti huomioon ja tuntuu siltä, että välitetään" H1:2

"kyllä täällä nämä (ohjaajat) tietää aika hyvin, mistä mä tykkään ja mistä en" H7:2

Starttipajalla kuntouttavassa työtoiminnassa käyvät asiakkaat kuvaavat ryhmäänsä tärkeäksi ja kokevat, että heidän ryhmäänsä ovat kaikenlaiset ihmiset tervetulleita, eikä ketään jätetä ulkopuolelle tai syrjitä. Starttipajan ryhmän asiakkaat kokevat, että heidän mielipiteensä ovat sallittuja ja ilmapiiri on keskusteleva ja tasa-arvoinen.

"Ollaan kavereita täällä" 1:7

"täällä on muodostunu tosi kiva porukka, että keskustellaan täällä" H2:2

"Täällä (muut) ymmärtää huumoria ja voi sanoo omia mielipiteitä, vaikka jyrkempiä. Että, täällä ei tuomita" H2:3

”Kyllä tuossa kaikki heittää hyvin omaa mielipidettä, eikä niitä mitenkään puida” H7:7

Haastatteluista nousi esiin ihmisten erilaisuus. Asiakkaat kertovat, että kaikki asiakkaat eivät ole yhtä sosiaalisia ja aktiivisia keskustelijoita, mutta ohjaajat pyrkivät kannustamaan hiljaisempia asiakkaita ottamaan osaa keskusteluun ja sitä kautta pääsemään osalliseksi yhteisöön ja vaikuttamiseen. Asiakkaat saavat ohjaajilta myös tukea ja kokevat, että ohjaajat välittävät.

”Ohjaajat auttaa ja seuraa ja tukee” H4:2

”Aina ne (ohjaajat) kysyy, et miten menee, jos ei olla nähty. Että, harvemmin kukaan kysyy, mitä kuuluu. Se on tosi hyvä” H3:9

”viimeistään ne ohjaajat on, sitten että no mites, kyselee ja yrittää ohjata sillai, että kaikki pääsee mukaan” H5:10

Keväällä 2020 olleesta etäkuntoutuksesta nousi negatiivisena ilmiönä osallisuuden kannalta juuri sosiaalisen vuorovaikutuksen hankaluus ja vähyyys. Toiminta etämenetelmissä on ohjaaja vetoista, eikä vapaata, tai kaksin käytäviä keskusteluja haastattelujen perusteella syntynyt samalla lailla, kuin Starttipajalla kokoontuessa.

” Mutta kyllähän täällä saa enemmän sosiaalisia kontakteja sun muuta. Kotona sinä olet yksin, vaikka seillä ruudun toisella puolella onkin. Mutta silti sillalailla yksin” H6:5

”Etänä ei puhuta niin paljon, että ollaan hiljaisempia ja silleen. Menee enemmän ohjaaja johtoisesti. Kun sitten täällä välillä on ihan sama, vaikka ohjaajat menis pois, niin silti tuolla huoneessa jatkuu kaikenlainen keskustelu” H5:9

”5 minuuttia ennen Teamsia herää ja tietokone päälle. Se on ihan erilaista. --- Teamsissa muutkun ohjaajat kätää webbikameraa, ei nää naamoja, että siellä vaan kuuntelee. On se ihan erilainen asia etänä”

6.3 Osallisuus paikallisesti

Covid19 pandemian aiheuttamisen rajoitusten takia Starttipajan asiakkaat eivät ole käyneet tutustumassa erilaisiin palveluihin ja paikkoihin. Haastatteluissa tulee ilmi, että asiakkaat käyttävät terveyspalveluita, asioivat Kelassa ja TE-palveluissa. Näissä palveluissa haastattelujen perusteella asiakkaat ovat saaneet kunnioittavaa ja tasavertaista palvelua ja ovat kokeneet olonsa tervetulleiksi.

"en koe, että olis ollu sellasta (että ei olisi ollut tervetullut jonnekin) H6:9

"Siellä (etsivässä nuorisotyössä) oli tosi ennakkoluulotonta ja just katottiin ja mietitiin mikä on mulle hyvä" H5:14

Starttipajan asiakkaat käyvät perjantaisin siivoamassa ja valmistamassa ruokaa Soppeensydämen yhteisökodilla, jossa on 12 asuntoa ikääntyneille. Tämä toiminta nousi haastattelujen perusteella merkittäväksi merkityksellisyyden tunteen vahvistajaksi kuntouttavassa työtoiminnassa. Haastattelutavat kertovat saavansa kiitosta yhteisökodin asiakkailta toiminnastaan.

"Kyllä täällä saa aina hyvää palautetta, jos tekee jotain. Meillä oli perjantaisin se, että oltiin niiden vanhusten kaa, tekemässä ruokaa ja siivoilemassa. Nii kyllä ne sano, että jes, hyvä ku oot siivonnu"

H7:3

"(Tunnen itseni tärkeäksi) soppeen sydämessä, kun on sitä kokkausta" H4:3

Muita tilanteita, joissa Starttipajan asiakkaat tuntevat itsensä tärkeäksi tai kokevat tulevansa arvostetuksi, ovat sellaisia, joissa he auttavat toisia tai kokevat, että voivat puhua luottamuksellisesti toiselle.

" (Tunnen oloni tärkeäksi/arvostetuksi) jos on vaikka lapsen vahtina, esimerkiksi, että se onnistuu. Tai jos auttaa jossain" (H3:2)

"se on siistiä, kun pystyy puhuu, siitä tulee arvostettu olo" (H2:4)

Haastateltavat kertoivat, että kokevat voivansa vaikuttaa elinympäristössä tapahtuviin asioihin äänestämällä. Toiset uskoivat äänestämällä todella olevan vaikutusta, toiset ovat saaneet ohjeen käydä äänestää läheisiltä.

Kai sillai vois, jos haluais. (vaikuttaa elinympäristössä tai yhteiskunnassa) mutta musta tuntuu, että yhteiskunta pyörii ihan hyvin. Kyllä mä äänestin, sen verran tein” H1:11

”joo onhan äänestämällä vaikutusta” H3:7

Haastatteluissa asiakkaiden hyvinvointia lisääviksi asioiksi nousi esiin Starttipajan toiminta, liikunta sekä tasavertaiset sosiaaliset suhteet, jotka sallivat omana itsenään olemisen ja tarjoavat mahdollisuuden puhumiseen.

”(Hyvinvointia) edistää se, että pääsee olemaan oma itsensä.” H1:12

*”säännöllinen rytmi on tietyllä tapaa ihan terveellistä, ehkä pitäs olla lisää ulkoilua ja liikuntaa”
H6:12*

”Yksi iso, mikä tulee mieleen on kavereille puhuminen. Se on sellasta, että jos on huono olo niin se vähän parantaa kyllä. Ehkä se, että rytmi pysyy päällä, niin sekin auttaa” H5:5

”musiikki on tärkeätä ja tää (starttipaja), koska mulla ei oo liikaa kavereita. H2:7

7 Pohdinta

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia, miten kuntouttavan työtoiminnan Starttipajan asiakkaat kokevat osallisuuden ja toimijuuden toteutuvan arjessaan ja sitä kautta lisätä tietoisuutta siitä, mitkä jo olevassa olevat keinot tukevat ja lisäävät osallisuutta ja toimijuutta ja miten kuntoutuksen ohjaajan näkökulmasta toimintaa voisi edelleen kehittää.

Tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että Starttipajan asiakkaiden osallisuus omaan elämään ja toimijuus saavat tukea kuntouttavasta työtoiminnasta. Asiakkaat kokevat Starttipajan

tukevan heidän päiväryhtiänsä, heillä on syy herätä aamuisin. Kuntouttava työtoiminta tuo asiakkaiden päiviin mielekästä sisältöä.

Asiakkaat tuovat haastatteluissa esiin sen, että heitä autetaan ja ohjataan hakemaan heille kuuluvia tukia, heitä neuvotaan ja ilmapiiri Starttipajalla on sellainen, että kynnyksellä apua henkilökohtaisiin asioihin on matala. Tukemalla asiakkaiden taloudellista selviytymistä tuetaan myös asiakkaiden työ- ja toimintakykyä, kun elämä ei ole pelkästään selviytymistä päivästä toiseen. Isolan ja kumppaneiden mukaan on tärkeää, että on keinoja, joilla vaikuttaa omaan elämäänsä, mutta kuitenkin ensiksi täytyy olla ymmärrys ja kokemus siitä, että elämässä tapahtuvat asiat ovat omassa kontrollissa. (Isola ym. 2017, 25.) Starttipajalla asiakkaiden osallisuutta ja toimijuutta edistetään vahvistamalla asiakkaiden kykyä pitää huolta omista asioistaan sekä auttamalla ja ohjaamalla.

Keväällä 2020 olleen poikkeustilan vuoksi Starttipajan toiminta siirtyi etämuotoiseksi. Etämuotoisen menetelmän positiivisia vaikutuksia oli asiakkaiden mielestä päiväryhtiin säilyminen, oli edelleen syy herätä aamulla ja tekemistä päivässä. Etämuotoista kuntouttavaa työtoimintaa ei kuitenkaan pidetty yhtä hyvänä, kuin lähimuotoista. Haasteita toi yhteyksien pätkimisen lisäksi se, että etämuotoiseen toimintaan osallistuminen ei vaatinut samalaista skarppaamista, kuin Starttipajalle paikan päälle tuleminen. Asiakkaat kertoivat, että etämuotoiseen kuntouttavan työtoimintaan on haastavampi keskittyä ja tulee helposti tehtyä samalla jotain muuta.

Sosiaalinen vuorovaikutus heikkeni asiakkaiden mukaan etäkuntoutukseen siirryttäessä, kahdenkeskisiä keskusteluja asiakkaiden välillä ei syntynyt ja toiminta oli lähinnä ohjaajaa vetoista. Poikkeusolojen vallitessa sosiaali- ja terveysministeriö linjasi, että tilanteesta huolimatta sosiaalihuollon asiakkaiden toimeentulosta ja muusta tarvittavasta tuesta on huolehdittava (Sosiaali- ja terveysministeriö ohjeistaa kuntia jatkamaan kuntouttavaa työtoimintaa vaihtoehtoisilla tavoilla, 2020). Tämän tutkimuksen perusteella voidaan ajatella, että Starttipajalla on pystytty huolehtimaan asiakkaiden välttämättömästä tuentarpeesta ja tukemaan arjenhallintaa pitämällä yllä arki-rytmiä etämenetelmillä poikkeusaikana. Kuitenkin osallisuuden näkökulmasta etämenetelmän haasteena on vuorovaikutuksen haastavuus ja vaikuttamismahdollisuuksien vähäisyys.

Kun starttipajan asiakkaille esitellään erilaisia mahdollisuuksia ja heidän työhönsä siirtymistä tai opiskeluihin hakeutumista tuetaan, lisätään heidän toimijuutensa tuntoa. Lisäämällä asiakkaiden tietämystä erilaisista vaihtoehdoista, tukee se heidän päätöksen teon prosessia. Haastatteluissa ei tullut esiin sellaista, että Starttipajalta tulisi paineita tehdä tietyn tyyppisiä valintoja tai painostusta mihinkään suuntaan, mikä vahvistaa asiakkaiden itsemääräämisoikeutta. Toimijuuden näkökulmasta se, että ihminen kokee, että kykenee tekemään itse omaan elämäänsä vaikuttavia päätöksiä, on tärkeää. Jos asiakas ei tiedä mihin suuntaan lähteä, voidaan eri palveluista kertomista ja palveluihin ohjaamista pitää asiakkaan toimijuutta edistävänä, koska mitä enemmän asiakkailla on tietoa eri mahdollisuuksista, sitä enemmän he voivat omaan elämäänsä vaikuttaa. Kuitenkin on muistettava, että osallisuuden ja toimijuuden edistämiseksi on huomioitava asiakkaiden omat tunteukset siitä, mikä tuntuu oikealta (Juvonen 2013, 35, 40, 48). Kuntouttavassa työtoiminnassa tuetaan asiakkaiden minäpystyvyyden tunnetta ottamalla asiakkaat huomioon yksilöinä, tukemalla heidän valintojansa, sekä kiinnostuksen kohteitansa.

Starttipajan asiakkaat kokevat, että heillä on halutessaan mahdollisuus vaikuttaa kuntouttavan työtoiminnan sisältöön. Kuntouttavan työtoiminnan ohjaajat odottavat heiltä ehdotuksia ja ideoita. Asiakkaiden toimintakyky sekä mieltymykset otetaan huomioon kuntouttavan työtoiminnan aikana. Tällainen toiminta tukee asiakkaan toimijuutta ja toiminnan asiakaslähtöisyyttä, sekä edistää osallisuutta yhteisöissä ja vaikuttamisessa. Hiilamo ja Mäntyneva (2018) toteavat toivotun ja mielekkään toiminnan olevan osallisuuden tukemisen ja edistämisen näkökulmasta erittäin tärkeää (Hiilamo, Mäntyneva 2018,24). Haastatteluissa tuli hyvin ilmi, että asiakkaat kokevat sekä vaikuttamisen mahdollisuuden, että yksilöllisen huomioimisen olevan positiivinen asia kuntouttavassa työtoiminnassa.

Osallisuutta yhteisöissä edistää myös Starttipajan asiakkaiden esiintuoma hyvä ryhmähenki. Asiakkaat kuvaavat ilmapiiriä hyväksi, jossa jokainen saa olla sellainen kuin on ja mielipiteiden esiintuomista ei tarvitse arastella. Tällaisen ilmapiirin luominen nykypäivänä ei ole helppoa, mutta Starttipajan ohjaajat ja asiakkaat ovat onnistuneet siinä hienosti. Jotta ihminen kokee tulleensa osalliseksi yhteisössä, on hänen koettava vastavuoroisuutta ja tunnettava tulevansa arvostetuksi (Osallisuuden edistäminen 2020). Yhteisöön kuulumisen ja siihen vaikuttaminen toteutuvat haastattelujen perusteella kuntouttavan työtoiminnan arjessa.

Starttipajan asiakkaat toivat haastattelussa esiin sen, kuinka he tuntevat itsensä tärkeäksi ja arvostetuksi, kun perjantaisin kuntouttavan työtoiminnan ohjelmana on siivoaminen ja ruuan valmistaminen Soppeensydämen yhteisökodilla. Kiitoksen saaminen iäkkäiltä tuntuu asiakkaista hyvältä ja toiminta tuntuu merkitykselliseltä. Kuntouttava työtoiminta voi tukea asiakkaiden osallisuutta yhteiseen hyvään tarjoamalla mahdollisuuden vaikuttaa positiivisesti toisiin ihmisiin niin, että se huomataan. (Isola ym. 2017, 38). Tässä tapauksessa Starttipajan toiminta Soppeensydämessä on juuri sellaista. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat tuntevat olevansa arvostettuja myös kuntouttavan työtoiminnan ulkopuolella. Arvostuksen ja merkityksellisyyden tuntemista asiakkaat saavat auttaessaan muita, sekä kun pystyvät luottamuksellisesti puhumaan.

Covid-19 pandemian vuoksi Starttipajalta ei ole käyty tutustumassa eri palveluihin, mutta asiakkaat käyvät asioimassa terveydenhuollossa, Kelassa ja TE-palveluissa. Asiakkaiden mukaan he ovat saaneet tasavertaista kohtelua, eikä heille ole tullut sellainen olo, etteivätkö he olisi olleet tervetulleita. Tasavertaisella kohtaamisella, riippumatta tässä tilanteesta työttömyydestä, edistää osallisuutta yhteiseen hyvään. (Osallisuus yhteisestä hyvästä, N.d).

Starttipajan asiakkaat kertovat haastattelussa omaksi elinympäristöön vaikuttamisen keinoksi äänestämisen. Toiset ovat kiinnostuneita politiikasta ja toisille paine äänestämiseen tulee ulkopuolelta. Äänestämisen on keino vaikuttaa asioihin niin oman kunnan, kuin yhteiskunnan tasolla. Useiden kuntien osallisuusohjelmissa äänestämisen onkin kirjattu yhdeksi keinoksi lisätä osallisuutta (THL:n kartoitus: Osallisuuden edistäminen kuntien osallisuusohjelmissa N.d).

Paikallista osallisuutta edistää tasa-arvoisen kohtaamisen ja vaikutusmahdollisuuksien lisäksi hyvinvointi ja sen lisääminen, esimerkiksi luomalla matalan kynnyksen paikkoja, sekä tiloja, joissa yhdenvertaisuus toteutuu riippumatta asemasta tai elämän tilanteesta (Isola ym 2017, 39). Haastatelussa nousi esiin, että kuntouttava työtoiminta tukee hyvinvointia ylläpitämällä arkirytmisiä, tarjoamalla sisältöä päiviin sekä mahdollistamalla sosiaalisia kanssakäymisiä. Muita hyvinvointia lisääviä tekijöitä oli erilaiset liikuntamuodot, vuorovaikutukselliset sosiaaliset suhteet ja musiikki.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että kuntouttavalla työtoiminnalla on paikkansa asiakkaiden osallisuuden ja toimijuuden tukijana. Vahvimmin kuntouttava työtoiminta tukee asiakkaan osallisuutta omaan elämään, toimijuuden tuntoa sekä osallisuutta kuntouttavan toiminnan yhteisöön.

Toimijuutta kuntouttava työtoiminta vahvistaa tuomalla asiakkaiden tietoon eri vaihtoehtoja, pakkamatta tai painostamatta. Asiakkaiden toiveita, itsemääräämisoikeutta ja mielipiteitä kunnioitetaan ja jokainen on tervetullut toimintaan mukaan omana itsenään ilman pelkoa syrjinnästä. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat kokevat, että heillä on kykyä ja mahdollisuuksia vaikuttaa omassa elämässä tapahtuviin asioihin, mutta Starttipajan kautta he saavat apua ja ohjausta.

Osallisuutta yhteiseen hyvään voisi kuntouttavassa työtoiminnassa edistämää lisäämällä asiakkaiden tietoutta erilaisista matalan kynnyksen paikoista, joissa pääsee vuorovaikutukseen toisten ihmisten kanssa ja jossa olisi mahdollisuus jättää jonkinlainen jälki itsestään muille nähtäväksi. Covid19 pandemia tietenkin tällä hetkellä vaikuttaa kyseisiin paikkoihin tutustumista ja toimintaan osallistumista, koska suurin osa näistä paikoista on suljettuna toistaiseksi. Covid19 pandemian vaikutusta matalan kynnyksen palveluita käyttävien asiakkaiden osallisuuteen voisi olla aiheellista selvittää toisella tutkimuksella.

Lähteet

Aktivointisuunnitelma. 2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 29.11.2020.

<https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/tyoelamaosallisuus/kuntouttava-tyotoiminta/aktivointisuunnitelma>

Bandura, A. 2006. Towards a psychology of human agency. Perspectives on Psychological Science. Volume 1, issue 2.

Era T. 2013. Osallisuus - oikeutta vai pakkoa? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156/2013, Jyväskylän ammattikorkeakoulu. [URN:ISBN:978-951-830-280-6](https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-280-6)

Hartung F-M., Sproesser, G. 2015. Being and feeling liked by others: How social inclusion impacts health. Psychology & Health. Vol 30, No. 9. Viitattu 22.4.2021. <http://web.b.ebsco-host.com.ezproxy.jamk.fi:2048/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=5f089245-9c2e-4c4c-85f7-a0182122ece7%40sessionmgr103>

Hiilamo, H., Mäntyneva, P. 2018. Osallisuuden ja osattomuuden dynamiikka työtoiminnassa. Yhteiskuntapolitiikka-lehti. Viitattu 28.11.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136023/YP1801_Mantyneva%26Hiilamo.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Isola A-M, Leeman L., Keto-Tokoi, A., Kukkonen M., Puromäki H., Valtari S. 2018a. Työelämän ulkopuolella olevien osallisuus ja hyvinvointi. Kyselytutkimuksen tuloksia. Työpäperi 17/2018. Viitattu 10.4.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136551/URN_ISBN_978-952-343-119-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Isola A-M., Kaartinen H., Leeman L., Lääperi R., Schneider T., Valtari S., Keto-Tokoi A. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. 2017. Työpäperi 33/2017. Viitattu 2.11.2020.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Isola A-M., Koivisto J., Lyytikäinen M. Osallisuus kuuluu kaikille. Innokylän innovaatiokatsaus. 2018b. Työpaperi 9/2018. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136074/URN_ISBN_978-952-343-077-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Juntunen, A. E. 2020. Nuoret ja elävä toimijuuden tunto elämänsä käännepöhdissa. Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti, 28(1), 20–41. <https://doi.org/10.30668/janus.70093>

Juvonen T. 2013. Nuorten aikuisten autonomisuuden toimijuuden jännitteinen rakentuminen ammatillisen etsivän työn kontekstissa. Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Hansaprint.

Juvonen T. 2013. Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen. Nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä. Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 116.

Jyrkämä J. 2007. Toimijuus ja toimijatilanteet – aineksia ikääntymisen arjen tutkimukseen. Vanhus ja sosiaalityö. PS-kustannus. Jyväskylä.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä, Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja. Suomen yliopistopaino Oy, Juvenes print.

Kuntouttavan työtoiminnan arki. 2019. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 1.12.2020. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/tyoelamaosallisuus/kuntouttava-tyotoiminta/kuntouttavan-tyotoiminnan-arki>

Kuntouttava työtoiminta. N.d. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 10.11.2020. <https://stm.fi/kuntouttava-tyotoiminta>

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. 22.9.2000/812. Viitattu 23.4.2021.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189. Viitattu 12.10.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010189>

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010189>

Louste, M. 2016. Osallisuus kuntouttaa. Kuntouttavan työtoimintapalvelun asiakkaiden kokemuksia osallisuudesta. Pro Gradu -tutkielma. Sosiaalityö. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Lapin yliopisto. Viitattu 20.2.2021. <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62464/Louste.Mari.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Neuvonen, T. 2020 Nuorten osallisuus järjestön agendalla – hallintaa vai aitoa osallisuutta. Pro Gradu tutkielma. Sosiaalityö. Helsingin yliopisto. Viitattu 6.3.2021 https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/323743/Neuvonen_Tanja_Tutkielma_Sosiologia_2020.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Nuorisolaki 1285/2016. Viitattu 12.1.2021. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>

Närhi, K., Kokkonen, T., & Matthies, A.-L. 2015. Asiakkaiden osallisuus ja työntekijöiden harkintavalta palvelujärjestelmässä. Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti, 22(3). Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/janus/article/view/51212>

Oikeudet ja velvollisuudet. 2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 24.4.2021.

<https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/tyoelamaosallisuus/kuntouttava-tyotoiminta/kuntouttavan-tyotoiminnan-asiakkaalle/oikeudet-ja-velvollisuudet>

Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet. 2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 21.2.2021. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>

Osallisuus. 2019. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 30.1.2021. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>

Osallisuus omassa elämässä. Osallisuuden osa-alueet. 2021. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 6.3.2021. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet/osallisuus-omassa-elamassa%20>

Outila, M., Lantela P. 2019. Samanaikaisesti hauras ja resilientti – kategoria-analyysi ikääntyneiden itseä koskevasta puheesta. Gerontologia 33 (1). 23.4.2021. <https://journal.fi/gerontologia/article/view/75935/40953>

Punna, M., Malinen, K., Sévon, E., & Sihvonen, S. 2017. Kannattaako asiakkaan toimijuuden ja itseohjautuvuuden vahvistaminen? Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti, 54(2). Viitattu 20.3.2021. <https://doi.org/10.23990/sa.63656>

Scorgie K., Forlin C. 2019. Social inclusion and belonging: Affirming validation, agency and voice. Promoting social inclusion. International Perspectives on Inclusive Education, Vol. 13. Emerald Publishing Limited, Bingley. Viitattu 22.4.2021. <https://doi-org.ezproxy.jamk.fi:2443/10.1108/S1479-363620190000013001>

Karjalainen J., Kuusio, H., Puromäki, H., Tuusa, M. 2016. Sosiaalihuoltolaki ja sosiaalinen kuntoutus. Kuntakyselyn tulokset. Työpaperi 47/2016. Viitattu 22.4.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131975/Sosiaalihuoltolaki_Tyo_47-2016_net.korj%20240217.pdf?sequence=1

Sosiaalihuoltolaki. 1301/2014. Finlex.fi. Viitattu 23.4.2021. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301#Pidp446254416>

Sosiaali- ja terveysministeriö ohjeistaa kuntia jatkamaan kuntouttavaa työtoimintaa vaihtoehtoisilla tavoilla. 2020. Valtioneuvoston tiedote. Viitattu 20.3.2021. <https://valtioneuvosto.fi/>

[/1271139/sosiaali-ja-terveysministerio-ohjeistaa-kuntia-jatkamaan-kuntouttavaa-tyotoimintaa-vaihtoehtoisilla-toteutustavoilla](#)

Sosiaalinen kuntoutus. N.d. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 23.4.2021. <https://stm.fi/sosiaalinen-kuntoutus>

THL:n kartoitus: Osallisuuden edistäminen kuntien osallisuusohjelmissa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 20.1.2021. [https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/thl-n-kartoitus-osallisuuden-edistaminen-kuntien-osallisuusohjelmissa#Kunnat, joilla on osallisuusohjelma vuonna 2019](https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/thl-n-kartoitus-osallisuuden-edistaminen-kuntien-osallisuusohjelmissa#Kunnat,_joilla_on_osallisuusohjelma_vuonna_2019)

Toimintalinja 5 hankkeet. 2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 20.1.2021. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/hankkeet-ja-hanketuki/toimintalinjan-5-hankkeet>

Tuomi J., Sarajärvi, A. 2018 Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Ylöjärven nuorten starttipaja. Esite. Työvalmennuskeskus Valpro.

Liitteet

Liite 1. Tutkimustiedote

TUTKIMUSTIEDOTE

Hei,

olen kuntoutuksen ohjaaja opiskelija Jyväskylän ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyötä, jonka tarkoituksena on selvittää kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kokemuksia osallisuudesta ja sitä, millaisilla keinoilla osallisuutta voidaan tukea ja lisätä kuntouttavassa työtoiminnassa.

Opinnäytetyötä varten haastattelen Starttipajalla kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvia asiakkaita. Haastattelut nauhoitetaan ja ne kestävät n. 40 minuuttia. Haastattelut ovat yksilöhaastatteluja. Käytän haastattelujen tukena teemahaastattelurunkoa. Haastattelut puretaan kirjalliseen muotoon. Opinnäytetyön valmistuttua sekä haastattelut, että niiden kirjallinen versio tuhoetaan.

Haastattelututkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Halutessanne saatte jättää vastamatta kysymyksiin tai keskeyttää haastattelun missä vaiheessa tahansa. Käsittelen haastattelusta saatua aineistoa luottamuksellisesti ja tietoturvasyistä, eikä haastatteluihin osallistuneiden henkilöllisyys tule ilmi missään vaiheessa. Haastatteluissa ei kysytä henkilötietoja, eikä yksityistä henkilöä voida tunnistaa raportista. Haastatteluja tai niiden kirjallista muotoa ei luovuteta muille.

Haastattelututkimukseen osallistumisella tai osallistumatta jättämisellä ei ole vaikutusta kuntouttavan työtoimintaan.

Haastattelututkimukseen olen saanut luvan Ylöjärven kaupungin perusturvakeskukselta, ja opinnäytetyösuunnitelmani on hyväksynyt Jyväskylän ammattikorkeakoulun opettaja, opinnäytetyöni ohjaaja Tarja Tapio.

Lopullinen opinnäytetyöni on julkinen ja se on luettavissa Theseus -tietokannasta.

Haastattelut tulen tekemään Starttipajan tiloihin joulukuussa 2020 ja tammi-helmikuussa 2021.

Ystävällisin terveisin,

Emmi Repo

Kuntoutuksen ohjaaja opiskelija

Jyväskylän ammattikorkeakoulu

K9268@student.jamk.fi

Liite 2. Suostumuslomake

Suostumus haastattelututkimukseen osallistumisesta

Olen saanut, lukenut ja ymmärtänyt tutkimushaastattelua koskevan tiedotteen. Tiedotteesta olen saanut tarvittavan tiedon tutkimuksesta, siihen liittyvästä haastattelusta, nauhoitetun aineiston käsittelystä ja säilyttämisestä.

Tiedote on käyty läpi kanssani suullisesti ja olen saanut tutkimukseen liittyviin kysymyksiini vastaukset.

Ymmärrän, että haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista, voin olla vastaamatta kysymyksiin tai keskeyttää haastattelun ilman perusteluita missä vaiheessa tahansa.

Annan suostumukseni tutkimukseen osallistumiseen

Tutkimukseen osallistuvan allekirjoitus

Päivämäärä

Liite 3. Haastattelun runko

Osallisuus omaan elämään

Toimeentulo- ja asuntoasiat, elämän- ja arjenhallinta, ennakoitavuus, jaksaminen, merkityksellisyys

1. Kuinka viihdyt Starttipajalla, millainen merkitys starttipajalla on arjessasi
2. Koetko, että sinut huomioidaan yksilönä
3. Millaisissa tilanteissa/hetkissä koet, että sinua arvostetaan, olet tärkeä? Miltä se tuntuu?
4. Koetko, että voit vaikuttaa elämässäsi tapahtuviin asioihin
5. Saatko apua henkilökohtaisiin asioihin, koetko että voit kysyä apua
6. Kun keväällä olitte etänä, millainen merkitys Starttipajalla silloin oli? Kaipasitko jotain normaalista Starttipajan arjesta?

Osallisuus yhteisöissä, vaikuttaminen

Mielipiteiden ilmaisu ja huomioiminen, ryhmäytyminen, ryhmän merkitys

7. Millainen merkitys tällä ryhmällä on? Millaisia eroavaisuuksia olet huomannut, kun olette välillä kasvotusten, välillä etänä?
8. Jos sinä, tai joku muu on jäämässä ulkopuolelle, miten hänen osallistumistaan autetaan
9. Koetko että saat vaikuttaa siihen, mistä asioista täällä keskustellaan, mitä teette?
10. Tuntuuko sinusta, että saat tätä kautta tehtyä jotain muille merkityksellistä, tärkeää?

Osallisuus paikallisesti

tasavertainen kohtaaminen, yhteinen hyvä, toisten ihmisten seura, arvostus, jäljenjättäminen, hyvinvoinnin lisääminen

11. Oletko käynyt tutustumassa erilaisiin palveluihin Starttipajan kautta tai onko täällä käynyt joku niistä kertomasta? oletko osallistunut eri palveluihin sen jälkeen?
12. Koetko, että voit vaikuttaa elinympäristössäsi asioihin
13. Tuntuuko sinusta, että olet tasavertainen muiden ihmisten kanssa eri palveluissa
14. Millaisten asioiden koet lisäävän sinun hyvinvointiasi?

Liite 4. Aineiston analyysitaulukot

Aineistokatkkelma	Pääkategoria	Selittävä kategoria
<i>"tää pitää yllä arkirytmiiä ja herää ajoissa ja on jotain tekemistä" (H3:1)</i>	Toimijuus	Kuntouttava työtoiminta auttaa ylläpitämään arkirytmiiä
<i>"sellasta arkea juurikin" (H4:1)</i>	Toimijuus	Asiakkaalla mahdollisuus päättää arjesta
<i>"on se (kuntouttava työtoiminta) elämänrytmin kannalta merkityksellinen, joutuu herää aamulla johonkin" (H6:1)</i>	Toimijuus	Kuntouttava työtoiminta tuo sisältöä arkeen ja auttaa ylläpitämään arkirytmiiä
<i>" tää (starttipaja) on tosi sopiva mulle tällä hetkellä. Mulla on just ongelmana pitää oikeastaan minkäänlaista kunnon rytmiä yllä" (H5:1)</i>	Toimijuus	Kuntouttava työtoiminta on mielekästä, pitää ylläpitää arkirytmiiä
<i>"on vähän sellasta säännöllisyyttä" (H1:1)</i>		

	Toimijuus	Kuntouttava työtoiminta auttaa ylläpitämään arkirytmää
<i>"en mä tällä hetkellä oikein mitään muuta tee, nii joku rytmi arkeen" (H2:2)</i>	Toimijuus	Kuntouttava työtoiminta auttaa ylläpitämään arkirytmää
<i>"joutuu herää, muuten en minä herää" (H7:1)</i>	Toimijuus	Kuntouttava työtoiminta auttaa ylläpitämään arkirytmää

<i>"mä vähän yllätyin, siitä, että täällä otetaan yksilöllisesti huomioon ja tuntuu siltä, että välitetään" (H1:2)</i>	Osallisuus	Kuntouttavassa työtoiminnassa on mahdollista olla sellainen, kun on ja yksilöllinen huomioiminen mahdollistaa osallistumisen
--	------------	--

<i>" Ohjaajat auttaa ja seuraa ja tukee" (H4:2)"</i>	Toimijuus	Kuntouttavassa työtoiminnassa saa apua minäpystyvyyteen
<i>"Aina ne (ohjaajat) kysyy, et miten menee, jos ei olla nähty. Että harvemmin kukaan kysyy, mitä kuuluu. Se on tosi hyvä" (H3:9)</i>	Osallisuus	Asiakas on kuntouttavassa työtoiminnassa yhteisön jäsenenä
<i>"kyllä täällä nämä tietää aika hyvin, mistä mä tykkään ja mistä en" (H7:2)</i>	Osallisuus	Kuntouttavassa työtoiminnassa huomioidaan yksilöllisesti, mahdollisuus mihin osallistuu
<i>täällä on muodostunu tosi kiva porukka, että keskustellaan täällä" (H2:2)</i>	Osallisuus	Kuuluminen yhteisöön

<p><i>"Täällä on tosi hyvä henki. Kyllä mua jännitti tulla tänne, mutta kyllä täällä pystyy kaikkien kanssa juttelee" (H7:6)</i></p>	Osallisuus	Kuuluminen yhteisöön
<p><i>"Ennen kun tulin tänne, nii mua tosi paljon jännitti se, että minkälainen porukka täällä on. Mutta nyt täällä on hyvä porukka ja se vaikuttaa paljon. Viihdyn täällä oikein hyvin" (H5:8)</i></p>	Osallisuus	Kuuluminen yhteisöön
<p><i>"Ollaan kavereita täällä" (1:7)</i></p>	Osallisuus	Kuuluminen yhteisöön

<p><i>"otetaan rajoitteet huomioon ja vastaan, että jos ei pysty tekee jotain" (H6:2)</i></p>	Osallisuus	Kuntouttavassa työtoiminnassa on mahdollisuus määrittellä mihin osallistuu
---	------------	--

<p><i>"sain sellasta vahvistumista itseeni" (H4:7)</i></p>	<p>Toimijuus</p>	<p>Asiakas on saanut tukea minäpystyvyyteen</p>
<p><i>"viimeistään ne ohjaajat on sitten että no mites, kyselee ja yrittää ohjata sillai, että kaikki pääsee mukaan" (H5:10)</i></p>	<p>Osallisuus</p>	<p>Kuntouttavan työtoiminnan ohjaajat edistävät asiakkaan osallisuutta yhteisöissä tuemalla mukaan pääsyä ja vaikuttamista</p>
<p><i>"ohjaajat kysyy hiljaisimmilta juttuja"(H2:8)</i></p>	<p>Osallisuus</p>	<p>Kuntouttavan työtoiminnan ohjaajat edistävät asiakkaan osallisuutta yhteisöissä tuemalla mukaan pääsyä ja vaikuttamista</p>
<p><i>"ainakin jos on jotain tehtävää, niin silloin tunnen itteni hyödylliseksi tai tärkeäksi" (H1:3)</i></p>	<p>Osallisuus</p>	<p>Asiakas kokee merkityksellisyyttä</p>

<p><i>"se on siistiä, kun pystyy puhuu, siitä tulee arvostettu olo"</i></p> <p>(H2:4)</p>	Osallisuus	Asiakas kokee olevansa arvostettu
<p><i>"Kyllä täällä saa aina hyvää palautetta, jos tekee jotain. Meillä oli perjantaisin se, että oltiin niiden vanhusten kaa, tekemässä ruokaa ja siivoilemassa. Nii kyllä ne sano, että jes, hyvä ku oot siivonnu"</i></p> <p>(H7:3)</p>	Osallisuus	Asiakas saa positiivista palautetta kuntouttavan työtoiminnan kautta
<p><i>" jos on vaikka lapsen vahtina, esimerkiksi, että se onnistuu. Tai jos auttaa jossain"</i> (Tunnen oloni tärkeäksi/arvostetuksi) (H3:2)</p>	Osallisuus	Asiakas kokee olevansa merkityksellinen, kun auttaa muita

<p><i>"soppeen sydämässä, kun on sitä kokkausta" (Tunnen olon tärkeäksi/arvostetuksi) (H4:3)</i></p>	<p>Osallisuus</p>	<p>Asiakas kokee olevansa merkityksellinen, kun auttaa muita kuntouttavassa työtoiminnassa</p>
<p><i>"Soppeen sydämässä ollan oltu ja niin sieltä tulee kyllä (arvostettu olo). Usein ollaan positiivista palautetta kuultu. Mikä on yllättänyt, en tiiä kyllä miks. Mutta sieltä on tullut tosi positiivista palautetta ja se jättää sellasen tunteen, niinku että sillä on merkitystä, että käydään siellä. Että siitä jää hyvä fiilis" (5:12)</i></p>	<p>Osallisuus</p>	<p>Asiakas kokee olevansa merkityksellinen, kun auttaa muita kuntouttavassa työtoiminnassa</p>
<p><i>"kyllä minä pystyisin (pyytämään apua), jos minä johonki apua tarviin ja he osaavat auttaa, niin he auttavat kyllä" (H6:4)</i></p>	<p>Toimijuus</p>	<p>Asiakas kokee, että kuntouttavassa työtoiminnassa ollaan kiinnostuneita hänestä ja hänen pulmista</p>
<p><i>"joo" (Koetko, että voit kysyä apua) (H3:3)</i></p>		

	Toimijuus	Asiakas kokee, että voi kysyä kuntouttavassa työtoiminnassa apua
<i>"joo ihan ehdottomasti. Ei nyt oo ollu sellasta tilannetta, mutta kuvittelen kyllä että jos tulisi joku sellainen tilanne, niin ehdottomasti kyllä pystyisin kysymään" (H5:2)</i>	Toimijuus	Asiakas kokee, että voi kysyä kuntouttavassa työtoiminnassa apua
<i>"Joo, oon monestiki kysynyt" (H7:4)</i>	Toimijuus	Asiakas kokee, että voi kysyä kuntouttavassa työtoiminnassa apua
<i>"Täältä saa hyvin apua" (H1:5)</i>	Toimijuus	Asiakas kokee, että voi kysyä kuntouttavassa työtoiminnassa apua

<p><i>"meiltä toivotaan ideoita ja niidenmaan että se olis me, jotka ehdottaa sitä tekemistä, että se olis sit sellasta, mistä me tykätään" (H6:8)</i></p>	<p>Osallisuus</p>	<p>Mahdollisuus vaikuttaa siihen, millaiseen toimintaan osallistuu</p>
<p><i>"Jos on ajatuksia, nii saa jakaa. Se tuntuu mukavalta, että otetaan huomioon ne kaikki" (H4:7)</i></p>	<p>Osallisuus</p>	<p>Mahdollisuus tuoda mielipide esille ja se otetaan huomioon toiminnassa</p>
<p><i>"se on kivaa, että saa vähän päättää mitä tehdään" (H2:9)</i></p>	<p>Osallisuus</p>	<p>Mahdollisuus vaikuttaa siihen, millaiseen toimintaan osallistuu</p>
<p><i>"totta kai se tuntuu hyvältä, että on sanavaltaa siihen, että mitä täällä tehdään" (H3:6)</i></p>	<p>Osallisuus</p>	<p>Vaikutus mahdollisuus toimintaan</p>
<p><i>"välillä kysytään onko jotain ideoita tai haluja" (H5:4)</i></p>	<p>Osallisuus</p>	

		Vaikutus mahdollisuus toimintaan
<i>"jos minä haluaisin vaikka lähtee opiskelee, niin täältä sais apua siihen" (H6:10)</i>	Toimijuus	Tuetaan asiakkaan kiinnostusta ja minäpystyvyyttä auttamalla tavoitteen saavuttamisessa
<i>"noi ohjaajat kattoo kokoajan työpaikkoja ja koulupaikkoja sillai, vaikei mistään viralliselta taholta tuu. Että ohjaajat on sillai, et kiinnostaisko" (H5.13)</i>	Toimijuus	Kuntouttavassa työtoiminnassa tuodaan esiin erilaisia vaihtoehtoja
<i>"sain apua siihen, että mihin suuntaan haluan lähtee" (H4:9)</i>	Toimijuus	Asiakasta ohjattu ja tuettu häntä kiinnostavaa asiaa kohti

<i>"Porukat kannustaa joka asiassa. Vetäjät ja porukka täällä on loistavaa" (H1:13)</i>	Toimijuus	Minäpystyvyyden tukeminen
---	-----------	---------------------------

<i>"tuntuu, että mun puolesta tehtiin kaikki, että mä pääsin tänne" (H2:12)</i>	Osallisuus	Asiakas autettu hänelle suunnattuun palveluun
<i>"ei oo mitään sellaista, mihin mä en vois vaikuttaa, tai siis kaikkeen mihin on mahdollista vaikuttaa, niin kyllä mä pystyn vaikuttaa. Ja tykkään suunnitella tosi paljon etukäteen, tykkään tietää mitä tapahtuu" (H5:6)</i>	Toimijuus	Asiakas kokee, että voi vaikuttaa omiin asioihinsa
<i>"Kyllä kokoajan on sitä vaikutusta (omaan elämään), että jokaisella päätöksellä" (H4:4)</i>	Toimijuus	Asiakas kokee, että voi vaikuttaa omiin asioihinsa
<i>"pystyn vaikuttaa (omaan elämään) aika paljon, kun vaan jaksaa" (H2:5)</i>	Toimijuus	Asiakas kokee, että voi vaikuttaa omiin asioihinsa

<p><i>"jos toisaalta jotain haluaa muuttaa (omassa elämässä), niin onhan siihen motivaatiota, jos sitä itse halua"</i> (H6:11)</p>	Toimijuus	Asiakas kokee, että voi vaikuttaa omiin asioihinsa
<p><i>"aika vähän startin ulkopuolisiin, aika paljon on toisten käsissä. Tavoitteisiin pystyn vaikuttaa"</i> (H1:4)</p>	Toimijuus	Asiakas kokee, että voi vaikuttaa siihen mitä asioita tavoittelee

<p><i>"on se ollut aina sellasta, täältä starttipajalta saa sen, että okei, ens viikolla haen tukia ja sitten saan rahaa"</i> (H5:7)</p>	Osallisuus	Kuntouttava työtoiminta mahdollistaa säännöllisen tulon, jolloin arki ei ole päivästä toiseen selviytymistä ja tukiviidakkossa seikkailemista
<p><i>"täällä käydään ja saa työmarkkinatukea"</i> (H7:4)</p>	Osallisuus	Kuntouttava työtoiminta mahdollistaa säännöllisen tulon, jolloin arki ei ole päivästä

		toiseen selviytymistä ja tukivii- dakossa seikkailemista
<i>"sellanen asuntohakemus täy- tettiin täällä ja sitten ne on auttanut mua hakea kelan toi- meentulotuen" (H1:5)</i>	Osallisuus	On tuettu asiakkaan oman nä- köisen elämän elämistä autta- malla asunnon haussa
<i>"Onhan se eri, kun ollaan täällä paikan päällä, kun ruu- dun ääressä yhteydet pätkee ja semmosta. Tosi monella on mikki kiinni ja tekee jotain muuta. Mutta silloinkin joutu- herää ajoissa. Oli iso merkitys, olisin muuten vaan nukkunut päivät pitkät (H3:4)</i>	Toimijuus	Etämuotoinen kuntouttava työtoiminta auttoi ylläpitä- mään arkirytmää
<i>"eroo tosi paljon (etämuotoi- nen starttipajalla olemisesta). Puhuminen läppäreillä ei oo niin luonnollista ja monesti oh- jaajat saa huhuilla, että voisko</i>	Osallisuus	Etämuotoinen kuntouttavat työtoimintaa vaikeuttaa osal- listumista ja vaikuttamista

<p><i>joku antaa jotain vastauksia. Ei oikein jakseta nähdä eforttii” (H2:8)</i></p>		
<p><i>”se (etämuotoinen kuntouttava työtoiminta) tuntui vähän hassulta. Kaipasi niin sanotusti normaaliin arkeen” (H4:5)</i></p>	Osallisuus	Etämuotoinen kuntouttava työtoiminta ei ollut asiakkaan toivomaa palvelua
<p><i>”Teamsissa ei voi sellasta yksityistä keskustelua harrastaa niin paljon. Kun täällä pystyy vierustoverin kanssa keskustella kaksin” (H1:7)</i></p>	Osallisuus	Etämuotoinen kuntouttava työtoiminta teki vuorovaikutuksen hankalaksi
<p><i>”Siellä (teamsissa) on aika vaihtelevaa. Siellä on välillä ohjaajatkin hiljaa ja sitten mä mietin, että miks kaikki on hiljaa” (H7:7)</i></p>	Osallisuus	Etämuotoinen kuntouttava työtoiminta teki vuorovaikutuksen hankalaksi
<p><i>”5 minuuttia ennen Teamsia herää ja tietokone päälle. Se on ihan erilaista. --- Teamsissa muutkun ohjaajat kätä verkkokameraa, ei nää naamoja, että</i></p>	Toimijuus	

<p><i>siellä vaan kuuntelee. On se ihan erilainen asia etänä”</i> (H1:6)</p>		<p>Etämuotoinen kuntouttava työtoiminta piti yllä arkirytmä</p>
--	--	---

<p><i>”se on ankeempaa olla koneella, ehkä siinä tulee tehtyä paljon muutakin. Välillä on sitä, ettei jaksa tai pysty keskittyä kunnolla”</i> (H7:5)</p>	<p>Osallisuus</p>	<p>Etämuotoinen kuntouttava työtoiminta ei ole asiakkaalle paras mahdollinen toiminta</p>
<p><i>”Etänä ei puhuta niin paljon, että ollaan hiljaisempia ja silleen. Menee enemmän ohjaaja johtoisesti. Kun sitten täällä välillä on ihan sama vaikka ohjaajat menis pois, niin silti tuolla huoneessa jatkuu kaikenlainen keskustelu”</i> (H5:9)</p>	<p>Osallisuus</p>	<p>Etämuotoinen kuntouttava työtoiminta tekee vuorovaikutuksen muiden kanssa haastavammaksi</p>

<p><i>"Samalla lailla piti silloin herätä. Auttoi siihen, että pääsi sängystä ylös ja joutui skarp-paa. Mutta kyllähän täällä saa enemmän sosiaalisia kontakteja sun muuta. Kotona sinä olet yksin, vaikka seillä ruudun toisella puolella onkin. Mutta silti sillalailla yksin" (H6:5)</i></p>	<p>Toimijuus</p> <p>Osallisuus</p>	<p>Kuntouttava työtoiminta tuki arkirytmää myös etämuotoisena</p> <p>Sosiaalinen vuorovaikutus vaikeutui etämuotoisessa kuntouttavassa työtoiminnassa</p>
<p><i>"(etämuotoinen on) vähän nihkeempää, kun ei herännyt kunnolla. Että kun vaan maa sängyssä ja oot just heränny" (H2:7)</i></p>	<p>Toimijuus</p>	<p>Ylläpitää arkirytmää, mutta ei mielekästä toimintaa</p>
<p><i>"Kyllä tuossa kaikki heittää hyvin omaa mielipidettä, eikä niitä mitenkään puida" (H7:7)</i></p>	<p>Toimijuus</p>	<p>Asiakas kokee, että kuntouttavassa työtoiminnassa kaikkia kohdellaan tasa-arvoisesti</p>

<p><i>"kaikki otetaan tekemiseen mukaan ja ketään ei syrjitä"</i> (H6:7)</p>	Toimijuus	Asiakas kokee, että kuntouttavassa työtoiminnassa kaikkia kohdellaan tasa-arvoisesti
<p><i>"kyllä täällä annetaan mahdollisuus liittyä joka keskusteluun mukaan, sekä ohjaajat ja me"</i> (H5:11)</p>	Toimijuus	Muut asiakkaan ja ohjaajat ovat kiinnostuneita muista
<p><i>"Täällä (muut) ymmärtää huumoria ja voi sanoa omia mielipiteitä, vaikka jyrkempiä. Että täällä ei tuomita"</i> (H2:3)</p>	Toimijuus	Asiakas kokee, että kuntouttavassa työtoiminnassa voi olla oma itsensä ja kohtelu on tasa-arvoista

<p><i>"tosi nopeeta ja mukavasti pääsin mukaan kaikkeen"</i> (H1:7)</p>	Osallisuus	Asiakas on otettu osaksi yhteisöä
<p><i>"Kai sillai vois, jos haluais. (vaikuttaa elinympäristössä tai yhteiskunnassa) mutta"</i></p>		

<p><i>musta tuntuu, että yhteiskunta pyörii ihan hyvin. Kyllä mä äänestin, sen verran tein” (H1:11)</i></p>	<p>Osallisuus</p>	<p>Asiakas äänesti, kokee pystyvänsä vaikuttamaan yhteiskuntaan</p>
<p><i>”uskon että kannattaa äänestää” (H2:10)</i></p>	<p>Osallisuus</p>	<p>Yhteiskuntaan vaikuttaminen</p>
<p><i>”Kyllä on mummi ja pappa aina sanoo, että muista äänestää” (H7:9)</i></p>	<p>Osallisuus</p>	<p>Asiakasta on kannustettu äänestämään</p>
<p><i>”joo onhan äänestämällä vaikutusta” (H3:7)</i></p>	<p>Osallisuus</p>	<p>Asiakas kokee, että äänestämällä voi vaikuttaa yhteiskuntaan</p>
<p><i>”(Hyvinvointia) edistää se, että pääsee olemaan oma itsensä.” (H1:12)</i></p>	<p>Toimijuus</p>	<p>Tasa-arvoinen kohtelu, minäpystyvyys</p>

<p><i>"musiikki on tärkeä ja tää (starttipaja), koska mulla ei oo liikaa kavereita. (H2:7)</i></p>	Osallisuus	Asiakkaalla mahdollisuus osallistua mielekkääseen toimintaan
<p><i>"Yksi iso, mikä tulee mieleen on kavereille puhuminen. Se on sellasta että jos on huono olo niin se vähän parantaa kyllä. Ehkä se, että rytmi pysyy päällä, niin sekin auttaa" (H5:5)</i></p>	Osallisuus	Asiakkaalla mahdollisuus osallistua mielekkääseen toimintaan

<p><i>"säännöllinen rytmi on tietyllä tapaa ihan terveellistä, ehkä pitäis olla lisää ulkoilua ja liikuntaa" (H6:12)</i></p>	Toimijuus	Arkirytmien ylläpitäminen tukee hyvinvointia
<p><i>"Jos joku muu on hyvällä tuulella, niin kyllä siitä ite tulee hyvälle tuulelle. Tai jos jollain muulla on huono päivä ja se</i></p>	Osallisuus	Vuorovaikutussuhteet vaikuttavat asiakkaan hyvinvointiin

<p><i>purkaa sitä, niin kyllä sekin vaikuttaa” (H7:10)</i></p>		
<p><i>”musiikin harrastaminen ja painojen kanssa treenaaminen (lisää hyvinvointia) (H3:8)</i></p>	Osallisuus	Mahdollisuus osallistua mielekkääseen toimintaan
<p><i>”Voin kysyä (apua) ihan miten vaan, mutta mieluummin kasvotusten” (H7:4)</i></p>	Toimijuus	Asiakkaalla mahdollisuus kysyä apua kuntouttavan työtoiminnan aikana
<p><i>”kasvotusten pystyy enemmän selittää. Ja muutenkin paremmin.” (H6:4)</i></p>	Toimijuus	Asiakkaalla mahdollisuus kysyä apua kuntouttavassa työtoiminnassa
<p><i>”en mä mitään viestiä laita, vaan tykkään kysyä kasvotusten. Se on ehkä monipuolisempaa, miten asian voi esitellä ja se auttaminen. Että, voidaan vaikka vaan jutella, jos mun mieltä painaa jokin asia tai sit käydä kattoo</i></p>	Toimijuus	Asiakkaalla mahdollisuus kysyä apua kuntouttavassa työtoiminnassa

<i>tietokoneelta, jos se sitä vaatii” (H1:5)</i>		
<i>”face-to-face on aina helpompaa, mutta voisin mä vaikka soittaa” (H2:6)</i>	Toimijuus	Asiakkaalla mahdollisuus kysyä apua kuntouttavan työtoiminnan apua
<i>”en koe, että olis ollu sellasta (että ei olisi ollut tervetullut jonnekin) (H6:9)</i>	Osallisuus	Asiakas kokee, että voi kuulua itselleen tärkeisiin yhteisöihin ja osallistua sopiviin palveluihin
<i>”Siellä (etsivässä nuorisotyössä) oli tosi ennakkoluulotonta ja just katottiin ja mietittiin mikä on mulle hyvä” (H5:14)</i>	Osallisuus	Asiakas kokee, että hänet on ohjattu mielekkääseen palveluun
<i>”en oo mitään vähätteylä huomannut” (H1:10)</i>	Osallisuus	Asiakas kokee, että voi kuulua itselleen tärkeisiin yhteisöihin ja osallistua sopiviin palveluihin